Theologia ascetica.

Jacobi Ordinis Carthus: Tractatus de arte bene moriendi.

cf. Panzer I. p. 505. N. 344. Impressus Liptzk.

Jacobus de Clusa, de Erfordia
seu de Paradiso Carthusiensis Erfordiae
[Leipzig, Gregorius Böttiger]

Hain Repert. bibliogr.

N. 9,339.

Tractatus Doctoris Jacobi or=
dinis carthusiensis De arte be=
ne moriendi.

Tractatus Doctoris Jacobi ordinis carthusiensis De arte bene moriendi Incipit foeliciter.

OMnes morimur et quasi aque dilabimur in terrã que nõ reuertẽt. Verbũ est organo cuiusdã sapientis mulieris platũ. ij. regũ xiiij. Cũ igit̃ ɔdicio hũane nature ex suis naturalib⁹ principijs. diuini mũeris largitate ĩ padiso ei gratuito cõcessis multũ alta fuerit et immortalitate plena. sed tamen in transgressore pcepti dei adaz videlicz corrupta est/et sic oẽs hoĩes cõsequunt̃ inenitabilẽ causaz mortis quã ab eo traxerũt. prefinitũ tñ tps diem et horã sue vocacõis de cõmuni lege ignorant oẽs in hoc mundo viuẽtes. Ipsa aũt mortis pena oĩm terribiliũ terribilissima est/nedũ pter aĩe a corpe resolucõez. ꝭ forci⁹ pter sequentẽ penã intollerabilẽ ⁊ multis acerbitatib⁹ plenã ac intermiabilẽ/quã organũ diuine vocis miat̃/et null⁹ q̃ hũc inextinguibilẽ semel intrauerit resilire potest Quis ergo tã saxei pectoris existere põt cui⁹ memoria tacta tã inieuitabili mortis pena et ea que eam cõsequũt̃. ex totis medullis cordis nõ cõtremiscat nisi oĩno sensum rõnis amiserit aut laqueũ despacõis incurrerit Nec ignoro multos esse et fuisse aut futuros esse qui aut densis voluptatũ carnaliũ crassisq3 passionum tenebris obcecati nullis dñice cõmiacõis aut hũane cõmõicõis aut scripturaꝶ sctãꝶ exhortacõib⁹ euigilare volũt ⁊ surda aure ptrãseũt Quid de illis dicere possũz nisi illud qd̃ dñs de scribis ⁊ phariseis in doctrina ei⁹ scandalizatis discipulis suis dixit Sinite illos/oĩs plãtacio quã nõ plãtauit pat̃ me⁹ eradicabit̃. Math. xv. Tales nisi resipuerint senciẽt ĩ tormẽtis qd̃ sentire cõtẽpserũt

in hortamētis Cordi itaqȝ mihi ⁊ ope p̄ciū videꝝ de hac materia stilo q̄licūqȝ inculto aliq̄ ad lucē producere / vti qꝛ iudiciū mortis nēo effugere valeat / et quō ad ipsam modis possibilibus se hō disponat vt eo minꝰ offendat ymo gracior fiat. quo magis preuisa et ad eaȝ dispositꝰ ꝑcedat Neqȝ em̄ fieri potest vt nō tollerabilior ymo dulcior accepteꝝ que modis cōgruētibꝰ expectaꝝ / nō iā terribilis ꝫ optata litȝ nature q̄dem horrēda rōni tn̄ ⁊ fidei nō expauescēda ꝓpter repositā coronā que eā comitatur Veraciter em̄ paulꝰ brauiū eterne vocacōis cōtemplatꝰ nō iudiciū nō formidās aiebat Cupio dissolui ⁊ esse cuȝ xp̄o Et ad thymotheū Bonū inq̄t certamē certaui cursum cōsumaui fideȝ seruaui / de reliquo reposita est mihi corona iusticie Et reuera hec nō est paruipēdēda doctrina litȝ stilo minꝰ ornato ingeraꝝ quā tanta vtilitas seq̄ potest / vt id iocūda facie accepteꝝ qđ oībꝰ existit horrēdū et nō aliqđ nocumēti afferat litȝ ex se sit terribilissimū. ꝫ et lucri plurimū cōferat. si ad se suscipiēdū sollicitū reꝑiat cultorē Neqȝ putȝ lector diligēs stilo presenti me velle aut posse modum ꝓponere / quo acerbitas doloris tpe mortis iminētis ex naturalibꝰ principijs mitigari posset quā eciā precipui sancti nō creduntꝝ euasisse / nisi de munere diuine grē speciali / vt credimꝰ ꝟginē gloriosam et ipsiꝰ custodē Johānē ewāgelistā ⁊ si alios tales reꝑimꝰ Sȝ ꝑ modulo meo ꝓpono quedā disserere. quo ꝑ redūdanciā deuote aīe diuīs desiderijs inflāmate / suoꝝ gaudioꝝ celestiū exuberācia refundere habēt ī corpꝰ sibi vnitū vt eo leuiꝰ corpis molestiā et resolucōeȝ eiꝰ ab eo ferāt quo mox post resolucōeȝ ciuibꝰ se sperāt cōsociari celestibus: sicut ī pluribꝰ sanctis et precipue in martiribꝰ laurencio et tiburcio alijsqȝ mltis credimꝰ accidisse Est em̄ propriū magne ⁊ certe spei qua quis se credit grādia bona assequuturū / tollerabiliꝰ ferre penas molestiasqȝ per

quas et sine quib⁹ hec bona asseq̄ minime valeāt / vt cla=
ret in mūdanis accōib⁹ difficilib⁹ id est per q̄s hoīes se
grandia lucra optāt assequuturos. Oportet aūt in hac
arte quā intitulari volui / de arte bene moriēdi sicut ⁊ in
alia q̄libet qui efficacit̄ erudiri voluerit et nō ꝑfunctorie
eam ꝯsequi. ß esse docilē et attentū diligēteq3 ⁊ sollicitū
precepta hui⁹ artis ⁊ regl̄as obſuare: alioq̄n ⁊ labores
inanes faciet et se grauiori pene subiciet taq̄ȝ ille de quo
Petrus ait Meli⁹ erat illi viā veritatis nō agnouisse q̄ȝ
post agnicōe3 retrorsu3 ꝯuerti Cui⁹ eciā artis profectus
et fruct⁹ ex hoc liq̄de patere poterit / cū ſm arestotilē. vij
ethicoꝝ sic se hn̄t p̄ncipia i speculabilib⁹ sic se hn̄t fines in
agibilib⁹. Nam principia i speculabilib⁹ directiua sunt
oīm conclusionū et regulatiua / sic eciā finis vite hūane
qui morte apꝓhēditur. directiu⁹ debet esse omniū acti
onum humanarū vt omnes actus humane in hunc fi
nem dirigantur. quo possit mors felix amplecti.

¶ Capitulum Secundum
De origine bene viuendi.

ET quia nemo potest fieri noue vite possessor ni
si quem penitet veteris / neq3 bonā mortē asseq̄
nisi prius precedat bona vita / quia non ꝑueni=
tur ad bonam mortē nisi per bonam vitam Ideo appe
tens bene mori amplectet̄ prius bene viuere et in eo in=
declinabiliter ꝑseueret. Hoc aūt q̄d est bene viuere. pri
mū hostiū hab3 vt quis ꝑ humilitatē integrā. lacrimo
samq3 cōfessionem ipsum ingrediat̄ / iuxta veritatis pri
me s̄t3 christi. eiusde3 etiam preconis s̄t3 Johānis bapti=
ste primā doctrinā / qui predicaturi populo viā recta3 a
penitentia inceperūt dicentes. Penitenciam agite. ap=
propinquabit em̄ regnum celorū Math. iij. et. iiij. ca=
pitulis. Cōsulendū est ergo sanissimo cōsilio vt discussi=
one fidelissima cōscientie premissa. de omnibus peccatis

mentis . venialibꝰ ⁊ mortalibꝰ quãtūcunqȝ possit purã
faciat ꝯfessionē . Hec em̄ est scd'a post naufragiū tabl'a
quã nisi q̄s apprehēderit post primū naufragiū nō eua-
det secundū Nec ex eo se existimet securatū . si de cogni-
tis faciat cōfessionē . cū regiꝰ ꝓpheta dicat Delicta quis
intelligit ? Pluraqȝ firmissime nouerit esse incognita q̄
cognita / ne forte ex medicina penitēcie surrepat vicium
elacōis ac securitatis Sicqȝ periculosiꝰ incidat ĩ laque
um dyaboli quasi securꝰ supbiens q̄ prius peccatorē se
sciens et reputãs Est em̄ morbꝰ quilibet letalior occultꝰ
et incognitꝰ q̄ notus et aptus . Securiꝰ ergo est vt stet
semꝑ in timore cōtinuo trepidꝰ de ĩpfecta petōꝝ noticia
ac de nouo sꝑ casu suspectꝰ . sic timēdo cogit᷑ sꝑ vigilare
⁊ torporē inertie a se excludere . Huiꝰ hostij primꝰ ingres-
sus si negligat᷑ . minime homo credat ad bn̄ viuēdū se di-
rigi nec ꝑ ꝯsequēs ad bn̄ moriendū disponi Hoc em̄ san
ctoꝝ ꝑconisat vita . hoc oīū scripturaꝝ tradit auctoritas

¶ Capitulum Tercium De curis secularibꝰ abiciēdis

SEd quid expedit a preteritis vicioꝝ cupidinibꝰ
emundari nisi et cautela maxima adhibeatur
ne quis recidiuū paciatur . Laui inquit sponsa
vestimenta mea . quomō iterum inquinabo illa ? Reci
dere inquit bernhardꝰ peius est q̄ cadere et facilius in-
clinat᷑ quis ad casum / in eo ĩ quo sepius meminit se ce
cidisse propter habitū acquisitum ex actibus prioribus .
Non em̄ quia culpa deleta est ꝑ cōfessionem / ideo eciã
habitꝰ acquisitus per operacōes multas cēsetur esse cor-
ruptus / durat em̄ habitus ĩ sensualitate iã extincta cul-
pa et reatu in rōne Nã sibi nō cōtrariãtur habitꝰ et cul
pa nec se ꝯsequūtur quo ad esse et non esse Stat em̄ cul
pam esse cū habitu vicij et stat culpam esse deletam per-
manēte habitu qui iterato inclinat ad actus similes qr

quales sunt habitus tales sunt et actus. Est ergo inter alia impedimēta nō minimū in offenso pede vix aut nūquā̄ sinens incedere sine macl'a/ altus status in quacūqz preeminentia aut presidētie pastoralis / aut dignitatis cōsularis/ aut presulgētie pricipalis/ seu eciā excellētie magistralis. et vniuer saliter cuiuscūqz celsitudis sup ceteros. Hec em̄ iter rectū incedere cupiētē sepi⁹ obliqre faciunt ⁊ nunquā̄ vel raro innocentē vitā secū paciunt̄ Disponere ergo se volēs ad bn̄ moriendū meo cōsilio quantūcunqz salua obedientia potest ab oī mūdi altitudine et a secularis et ecclesiastice dignitatis culmīe se studeat remouere ⁊ preseruare Et si cogat̄ ad quācūqz apicem quātum in ipso est pro virib⁹ reluctet̄. aut si oīno ascēdere vrgeat̄ cū pacientia in ea resideat donec quā̄to cici⁹ poterit iugū a collo abiciat ⁊ optata libertate fruat̄ Hortant̄ ad hoc innumerabilia exempla excellētissimoꝝ virorum q̄ tanquā̄ lūinaria in mūdo. scientia doctria ⁊ honestate vite p̄diti/ omni tn̄ sollicitudine et omni conatu altitudinis apicē declinare studuert/ vt papa Gregori⁹ Augustin⁹ ⁊ Ambrosius antistites scti. q̄ oēs querulis vocib⁹ cogebāt̄ ad ascēsū kathedraꝝ et ingētib⁹ placitibus ī eis residebāt Qd' quā̄ veꝝ sit q̄ desiderat scire/ facile ī eoꝝ vita poterit inuenire Est em̄ fm Bernhardū nō minima ars discere nesciri Et nō solū dico hec retinacl'a fore presidēciū vitāda cuilibet artē bn̄ moriendi cupienti ꝫ et qualibꝫ mētis sollicitudinē et inqetudinē circa quecūqz extra ordiaria negocia. preterquā̄ spūalia/ mentē hūanā retrahēcia cristo discipulos āmonēte. Uidete inquit ne grauent̄ corda vestra in crapula ⁊ ebrietate et curis huius mundi. Mentior ego si non iacobus apostolus ī canonica sua idipsum suaserit dicens Nolite plures magistri fieri fratres mei/ scientes quoniam maius iudicium sumitis. eiusdē tercio capitulo. Nō ignorauit em̄

ꝙ cui plura cōmittuntur ab eo et plura exigent᷑ / dū em̄ crescunt dona eciā crescūt donorū racōes. Hoc aūt fugere cuilibet vere volēti nō erit difficile modernis tp̄ib⁹ cū hec a pluribꝰ appetant᷑ / et qd a pluribus petit᷑ facile inuenit possessorē. Nec iā queri necesse est tales qui talibus presidēcijs prelocabūtur vt olim in primitiua ecclesia / ſ; vna kathedra vacāte pl'es se offerūt ymo se ingesrūt. ⁊ p impressionē occupāt Rar⁹ em̄ est q̄ peste hac caret. quā btūs Bernhard⁹ baptizat libidīez dn̄andi Cauēdūq; est ſm Greg. ne vbi pigeat cadere ibi libeat iacere. Sūt em̄ pleriq; q̄ vix coacti ascēdūt / ſ; processu tp̄is man⁹ osculātur ⁊ qd cū dolore amplectebat᷑. cū amore possidere cupiūt / nec volūt nec possunt auelli ab eo. ad qd vix prius trahi poterant Ecce indiciū pestis quā dixi libidine dn̄andi Quomō ꝟo istis bn̄ moriendū est q̄ radices ambicōis ī terra fixerūt. a q̄bus auelli nō volūt? Nā oportȝ oēs radices prescindi ab eis ī terrenis / q̄ hāc artē bene moriēdi ꝯsequi volūt. Nec dico oēm seculi altitudīez aspnēdam ab eo q̄ aspirat ad artē bn̄ moriendi quo ad esse ī dest quo sit vn⁹ de eis: ſ; quo ad esse ⁊ coesse vt eciā corpe ⁊ ꝯuersacōe sit a taliū cōsortio ⁊ familiaritate sepat⁹. Judico em̄ vix aut raro fieri posse vt cōsorcia sublimiū psonaꝝ aut quorūcūq; negocioꝝ perplexarū admixtio innocētiā vite valeāt cōseruare. Sunt em̄ m'lta retinacl'a ⁊ spine cogitacōnū talibus cōiūcte que mētem interiorib⁹ occupari nō sinūt ⁊ q̄etē animi m'tū turbāt Quāto igit᷑ rarior cū talib⁹ cōuersacio. tāto q̄cior vita est. et hō sibipsi magis vacare pōt Jdeo sancti pr̄es ad cōseruādā innocētiā et anioꝝ q̄etē suaserūt pōtificū et mulierū cōsortia penit⁹ esse fugiēda. ꝓpt mentis anxietatē que ex taliū cōsortio solet parturiri Et sic pari mō vt testat᷑ cassian⁹ li. xj. de institutis patꝝ. Hoc recens ⁊ felix antistes xp̄i Augustin⁹ vita ei⁹ in seniū ver

gente/curā oēm episcopalē cū onere annexo resignuit in cōspcū toci⁹ plebis yponeñ suo successori ipm substituēs eo adhuc viuēte eracliū presbiterꝝ. oēsqꝫ causas et negocia epalia ad eundē referri ꝑcipiēs/cupiēs ipe deo et scripturis sctis intēdere vt ptꝫ in epl'a sua. j66. Et hoc de ml'tis alijs legim⁹ ꝓut narrat albert⁹ in suo rudimēto/ ml'tos cōmemorās q̄ oēs episcopalib⁹ curis reiectis/ q̄etati a curis secl'i deo placere studuerūt vt valeri⁹ yponeñ predecessor augustini/ludici⁹ ciclodēsis epus vt testatur Greg. in suo registro q̄ ad religiōis portū cōuolauit/ et beatissim⁹ martir adalbert⁹ ꝑgensis archiepus monach⁹ ⁊ post martirio coronat⁹ Petr⁹ eciā damiani vir religiosus ⁊ carthusienſ ordis sui primiceri⁹ duorꝝ episcopatuū vni⁹ regēdi alteri⁹ visitādi mole oppressus/abiecta sarcina ad solitudīez repedauit. ymo ⁊ idez petr⁹ damiani notabile v̄bū ponit de his dicēs Quotquot inq̄t legim⁹ pura intēcōe epat⁹ dimisisse certa spes ē eos eciā cū xpo in eterna societate gaudere Et q̄d de illis d̄r/hoc ⁊ de alijs pariformit̄ mūdi negocia ⁊ pōpas atqꝫ prelaturas abiciētes intēcōe deo vacādi ītelligi pōt q̄r vbi eadez racio ibi idez ius Et forte possꝫ q̄s tacita obiectiōe obicere illud Pauli Qui epatū desiderat bonū op⁹ desiderat Et nullū b̄nficiū deo graci⁹ q̄ꝫ zel⁹ aiaꝝ/vt sctōꝝ pōtificum ⁊ pastoꝝ lucrosa vita pariter ⁊ doctrīa ⁊ ml'ta talia sunt ꝑ que blādiri sibi q̄s possꝫ de lucro aiarum ⁊ ꝑ cōsequēs ad ingeredū se de vita negocōsa Ad q̄d q̄dez alt̄ nō iprouide possꝫ r̄ndere/ad mētē sic obiciētis Si omēs angeli cōsiderēt/vix talis possꝫ essē sine suspicōe ꝓprie excellētie q̄ de sua ꝓpria salute nō est secur⁹ et suggerit sibi de acq̄sicōe salutis alioꝝ. pickl'o ⁊ precipicio se exponēs/ cū in altitudīs apice eleuati ml'tis vētoꝝ tempestatibus frequēter fuere obnoxij: vt sacra scriptura inq̄sita de ml'tis testat̄/vt dauid salomōe ⁊ cetis pene oīb⁹ regib⁹ nec

nō et moyses ille mitissim⁹ ⁊ in tota domo dei fidelissim⁹
innocētiā purā seruare nō potuit tp̄e sui ducat⁹/ſ; pctis
ppl'i israhelitici cui preerat exacerbat⁹ deum offendit ad
aquā ꝯtradictionis vsqȝ adeo ꝙ terraȝ ꝓmissiōis intrare
nō meruit Sic saul an̄ presidatū optim⁹/occasiōe presi=
dentie reprob⁹ est effect⁹ Sic et heli sacerdos cū filijs dā
nat᷑ . ex occasione sue sacerdotalis dignitatis Nec putā
dū est aliquē vere hūilē talē affectū ad lucꝝ aīaꝝ aliaꝝ
hr̄e posse . tanq̄ȝ de sua ꝓpria iā secur⁹ cuȝ q̄libȝ vere sa=
lutis sue amāor prio aīe sue misereᷓ placēs deo/q̄ȝ sui obli
tus ad alios acq̄rendos se trāsferat cū suo p̄iclo/magis
eligens dulciᷓ plumescere in nidulo abscōdito q̄ȝ suā im
plumē auiculā rapacib⁹ exponere morsib⁹ bestiaꝝ/denti
bus et vnguib⁹ diuersoꝝ se ꝯmittēs . p̄sertim modernis
tp̄ib⁹ cum iā repleta est terra scīa donū et heresis mali=
cia cōquieuit ⁊ ꝓhdolor corrupti hoīm mores inualue=
rūt qui pene oēm docibilitatē a multis excluserīt Nā sic
talia olim secula tp̄e sctōꝝ presulū quoꝝ tp̄ib⁹ doctrina
erat p̄necessaria ⁊ indefessa ꝯ̄ lupinos dētes extabat fru
ctuosa/hodie do vt plurimū pastores ⁊ alij presidētes lu
cris ⁊ defensionib⁹ et acq̄sicōib⁹ tp̄aliū incūbere certū ex
istit/neqȝ eciā ociū sctūȝ qd̄ oīb⁹ optabile esse deberet que
riᷓ aut desideraᷓ Si q̄s tn̄ possȝ rep̄iri eq̄lis vite et doc=
trine p̄rūȝ priscoꝝ tp̄m q̄s talē abiciēdū iudicaret ꝰlicet
presumptuose se talē q̄s iudicaret ꝓpria estimacōe rep̄iū
tur tn̄ olim eciā ꝯspicui ⁊ vita sctīssimi/cū summa dili=
gēcia vitā negociosaȝ respuisse vt gregori⁹ ambrosi⁹ et
augusti⁹ . Cōsulēdū igiᷓ videᷓ : oīb⁹ artē bn̄ moriēdi di
ligētib⁹/vt sue ꝓprie saluti inuigilare studeāt . abiciētes
quascūqȝ de salute alioꝝ suggestiōes . Que duo p̄missa
sȝ pura oīȝ pctōꝝ ꝯfessio ⁊ negocōꝝ exoneracō sic cēseo
fore necessaria ad bn̄ moriēdū sic pur⁹ ocl'us necessarius
est ad bn̄ vidēdū Cui⁹ primo exēplū accipim⁹ a btō Au

gustino q̄ licꝫ post baptismi sacri percepcōꝫ in tricesimo vite sue anno / pluries nō dubitat se per purā penitēcie ablucōeꝫ emūdasse tn̄ in hoc nō ꝯtēt᷒. vnā generalē cōfessiōeꝫ suoꝝ criminū in facie toci᷒ orb legit fecisse / quā scripsit i. xiij. libꝰ ꝯfessionū suaꝝ / Ibidē cū mltis lacrimis beat᷒ ille ꝛ cordis humilitate. suas hereses incōtinē tias ꝑsumptuositates furta mēdacia mētis elacōes cupiditates curiositates ꝛ incredulitates vāitates falsasqꝫ doctrinas ꝛ malas suggestiōes ꝛ mlta alia sua vicia an̄ baptismuꝫ cōtracta nō erubuit publice tradere i scriptis peruersis se tradēs ad irridēduꝫ / bōis xo et pijs ad cōpaciēduꝫ vt vix q̄s ip̄os libros legēs cum attēcōe se a lacrimis valeat cōtinere. cū tā de pijssimo pectore taꝫ lacriosa ꝓcedit cōfessio / cū tn̄ ſm doctores credēda sint oīa crimīa an̄ baptismū ꝛ in puericia ac adolescētia per eū cōmissa sibi totalit ſm fidē dimissa Nobis vtiqꝫ oībꝫ vtilissimū relinquēs exēplū vt ideꝫ facere pudeat ꝛ si nō in facie toci᷒ orb / tn̄ corā facie ligādi ꝛ soluēdi claues habentis Et vt hoc perfecti᷒ q̄s efficere possit. nō dissuadēdū est etiā oīa pctā a iuuētute cōmissa in scriptis redigere. ne a mēoria labant: que facile per obliuionē obmittunt Ideo credim᷒ eidē sctō magnā gr̄aꝫ a deo pt᷒ hāc cōfessiōeꝫ publicā accreuisse ex ꝯcta hūilitate / ex q̄ et ipsa cōfessio ꝓcessisse videt. cū vtiqꝫ hāc eidē nō fuisse necessariā certa racio testat sic ꝛ cuilibꝫ alteri eciā particularit cōfitēti gr̄a nō dubitat diuit᷒ copiosi᷒ cōicari. Ex prioribꝫ inspectis clara reperit cā cū in dignitatibꝫ ꝛ occupacōibꝫ mltis cōstituti petulāti affectōe / aliq̄ egritudīe aut pericl'o mortis coacti deplāgāt ruinā q̄ sꝫ coguntur cū dolore amittere q̄d nō sine aōre cognoscunt se possedisse / secumqꝫ sarcinā pctōꝝ portare se senciunt ad horrēduꝫ tribunal xp̄i / vbi racō de oīb᷒ ab ipsis exiget. ꝛ tāto dolor mortis ingerit acerbior q̄ꝫto et his bōis ꝑpetue

priuabunt et de futuris nll'a certa spe respirare possunt qr pñtia amauerunt et artē bñ moriendi non didicerunt.

Capitulum quartum
De aspitate et vilitate.

Hec duo predicta in frōte pretuli tanq̃ impedimēta remouēda ad pandū iter ei q̄ apprehēdere cupit artē bñ moriendi. scz pctā et curarum implicatio Jā vlteri⁹ stilus accingat se ad psequēdū ea que vicini⁹ dirigere pñt mentē ad appetitū bñ moriēdi. Et hec appellat btūs bernhard⁹ aspitatē et vilitatē Vide inquit dñe hūilitatē meā q̄ntū ad scōz et laborē meū q̄ntū ad primū Jsta duo cōcernūt tā extrinseca q̄ intrinseca scz corp⁹ priū et exteri⁹ adiacētia que in sui habitudine bñ cōposita nō solū nō horrēdā faciūt mortē s̄ et appetēdā. Primū em̄ scz vite aspitas corp⁹ ipsum respicit vilitas vo exteriorum amorē oīm rerum visibiliū occidit vt a corpe auferatur voluptas et a reb⁹ exteriorib⁹ oīs preciositas et quotlibz illorum amorē sibi 9riū et nociuū occidit quibus duob⁹ pestilēciosis amorib⁹ enecatis iā plātatur in mente alter amor spūalis q̄ aspirare facit hoīez ad bona ventura que nō nisi p viā mortis apprehēdi pñt Vn̄ qñ mens feruēter aspirat ad bona ventura tūc trāsilit iocūde p illud p qd ad ea bona futura puenitur scz resolucōez aīe et corpis Spesq̃z illud bonū apprehēdendi sentire nō facit mortis impetū ymo eciā accēdit mortis desideriū Jlla vero spes generatur ex his duob⁹ scz aspitate et vilitate Nam hec p lucro cōputantur a sctis que a pegrinacōe premittuntur ad pr̄iam Quātūcunq̃z em̄ q̄s hic aspitate cōuersacōis carnem discrete afflixerit a voluptatibusq̃z et presumptuositatibus rerum exteriorum abstinuerit tantum in celestes thesauros merces a se repositas non debet dubitare quibus isdem cum venerit scilicz ad xpi tribunal cū gaudio pfruetur p eo quoq̃z intcessure sunt vt senteciam

iudicis eo hilari⁹ exspectet Ueraciť em̄ dicit paulus Si
nosmetipos diiudicarem⁹/ nō vtiqꝫ diiudicarēur O fe=
lix ꝓpriū iudiciū/ qꝫ me illi tremēdo subducit iudicō Tol
lerabili⁹ ferť minoꝛ pena vt euitari possit maioꝛ. cōsidē
ciāqꝫ pariūt largioris remūeracōis plage ⁊ vbera ꝓpť
regē perpessa. sicut ⁊ spes victorie fortes facit ⁊ dira ia
cula nō sentire Reglare em̄ est qꝫ affect⁹ maiores vilesce
re faciūt mīores vt timoꝛ maioꝛ mīorē ⁊ maioꝛ amoꝛ mi
norē/ esau hoc iudicāte q̇ primogenita sua que maioris
precij erāt ſm rem. ꝭ apd ipm min⁹ estimabanť. quaꝫ
vnū pulmētū a fratre suo iacob coctū ꝓ quo vēdidit ius
primogeniture amore maiori in corde ipsi⁹ oꝑante. Hoc
q̇dē in p̄nti vita fiēdū est vt timoꝛ maioꝛ gehēne elidat
mīorē p̄ntem ⁊ amoꝛ future vite excludat p̄ntem Sic igi
tur aspitas vite ⁊ vilitas exterioꝝ in hoīe faciunt odire
carnalē corꝑis vitā que ꝑ illa ī amaritudinē v̄tiť ⁊ co
giť nolit velit tendere ad aliā. Judicio em̄ meo nullus
amās p̄ntem carnalē vitā saltē carnaliť et voluptuose
viuēs pōt mortē nō horrere qꝛ nō pōt simul et futurā et
p̄ntem diligere vitā/ cū duob⁹ dn̄is seruire sit impossibi
le nisi in his v̄tuosis q̇ p̄ntem vitā amāt propť penitētiā
suoꝝ criminū ꝑagendā aut propť frugē vberioris meri
ti ipsis cumulandā Hee em̄ sole cause sunt ꝓpter q̄s iusti
cupiunt vitam hāc retardari. Frustra aūt propť hec vi
tam ꝓlōgari cupit/ q̇ nō cōtinue studiū impēdit ad illa
ꝓsequēda propter que hic viuere proponit/ ideo ad hec
efficaciť ꝓsequēda expedit cuilibet tali in statu quodaꝫ
se ꝑseuerāter tollerare q̇ eū eximat a turbulētis hui⁹ mū
di curis vbi propositi sui nō paciať impedimēta ⁊ facile
poterit ꝓseq̇ preintēta Nā si in statu turbido ⁊ q̇etis nes
cio se reposuerit vbi quottidie sibi pugna ingeriť ⁊ bel=
lare cogiť cōtra propositi sui hostes me iudice tandē fru
strato fine succūbet/ cū nullū violētū perpetuū. p̄io celi

Et oēs conatus suos videbit vētis ⁊ pluuijs esse obnoxi
os Que aūt sint ille aspitates ⁊ vilitates de q̄bus sermo
est puto quēlibꝫ nō ignorare. Refrenatio sensuū ab illi=
citis/corporis castigacō a delicijs ⁊ voluptatibꝰ nedū su
pfluis ꝟ et q̄n̄qꝫ necessarijs/afflictio ieiunioꝝ. duricia
stratoꝝ. ꝯtinuatio discreta vigiliaꝝ. a cibis et potibus
cupitis refrenatio. a colloquijs nō solū supfluis ⁊ ioco=
sis. ꝟ ab oībus eciā q̄n̄qꝫ a bonis retractio/lacrimaruꝫ
flumibꝰ redūdare. cōpunctioni cordis insistere. lcōibus
oroībꝰ. meditacoībꝰ curā attētam impēdere. et m̄lta ta
lia que licet carnis sint afflictiua tamen aīarū sūt im=
pinguatiua Vilitates vero sunt oīm curiosaꝝ precōsarū/
molliū. blādiū/delicataꝝ rerū abiectōes i vestibꝰ suppel
lectilibꝫ vasis ⁊ locis/vt sic alienatꝰ sit a talibꝫ vt nunq̄
talia ꝯspectui suo paciat̄ p̄n̄tari/et sicut prescindūt̄ hec
ab aspcū sic eciā totalit̄ deleātur a mēoria/reputent̄ qꝫ
hec ⁊ his sil̄ta tanq̄ ꝓposito suo īimica et q̄to rariora ⁊
eleganciora. tāto estimāda sunt salubriora. Probāt hec
vera esse acta ⁊ gesta pfcōꝝ viroꝝ quos celebrimos eccle
sia venerat̄ post statū primitiue eccl̄e. s꞉ vita anacho=
ritaꝝ et solitarioꝝ q̄ q̄ntis spūalibꝰ delicijs affluxerunt
testant̄ scripta de eis. Sed forte terret hec audientē et le
gentē/dicētes durꝰ est h̄ sermo Ad qd̄ nō indigne potest
rn̄deri/ferrū ferro acuit̄ et duris dura retundēda sunt/
neqꝫ em̄ tam excellens lucꝝ scꝫ bn̄ moriendi nisi ꝑ gran
di precio cōpari potest. Natura em̄ et ars exigūt laborē
vt claꝝ est videre in singl̄is sub sole Oportuit em̄ dauid
generū saul regē fieri. ⁊ filiā eiꝰ michol ducētis philisti=
noꝝ preputijs sibi copulando piculo se exponere mortis.
Itm̄ jacob ꝑ rachel filia laban pulcra facie et venusto
aspcū seruire oportuit septē annis Et ioseph anteq̄ dn̄s
terre egipti fieret priꝰ captiuitate vēdicioē carcere et lōgo
seruicio affligebat̄ Sic de singl̄is alijs hūanis actioībꝰ

et in iudicijs regū ⁊ alioꝝ potētū. Nā militie spēs amor est discite q̄ segnes/laborabit oīs q̄ acre voluerit. Quot ꝯche maris tot sunt ī aōre dolores Nec tedere debꝫ dolo ris q̄ voluerit hāc vtilissimā addiscere artē ad quaꝫ oīs mortaliū cura aspirare debꝫ. scꝫ bn̄ moriendi. qr ea ad= epta nihil meliꝰ nihil dulciꝰ possidet. cū ſm dictū senece tota vita hoīs aliud nō est q̄ꝫ ꝑeracō ad mortē Nec mo uere dꝫ aliquē si hec ars bn̄ moriēdi paucos hꝫ discipl'os in schola sua/cū sciamꝰ m'tos eē passionū secutores q̄ ſꝫ arestotilē p̄rio ethoꝝ nō sunt ydonei auditores p̄hie mo ralis retrahētibꝰ eos passionibꝰ ⁊ nō sunt dociles nec at tenti de his que informant. Jdeo sic btūs Augꝰ. adhuc intentꝰ suis ꝑuersis erroribꝰ aū baptismū/nō erat matu rus ad discēdū rectā fidē/ vt ip̄e de scip̄o fatet in li. iij. suaꝝ ꝯfess. q̄ oīs labor ⁊ disputacō tūc cū eo frustraba tur qr acq̄escere noluit his q̄ m̄te sua instigāte cū eodem aggrediebant certamē disputacōis Sic ḡtis labor ⁊ cu ra ip̄edit his q̄ nō sunt dociles ī hac arte bn̄ moriendi/ sensualitate ī eis et malo vsu dominiū sup rōne vsurpā te. Et sic rari sunt q̄ vigilāt in hac arte bn̄ moriendi sic et necesse est vt paucīs sint q̄ in hac hora articuli mortis pati inueniant ſꝫ maior multitudo hoīm hanc artē pa uide expectāt et sero incipiūt velle discere hanc artē be= ne moriendi cū iam ꝯpellunt de corp̄e trepidi ⁊ cum pa uore exire/et tūc incipiūt recognoscere q̄ꝫ vtile fuissꝫ eis discipulos fuisse in schola bn̄ moriendi/plusq̄ꝫ in scholis iuristarū aut artistarum que tunc prosunt eis/quo ad hāc artem saluberrimam.

¶ Capitulum quintum De obiectione infirmitatum.

SEd audire mihi videor aliquos iteꝝ cōtra pre= dicta obicientes Si inquiunt sūt tā ardua p̄cepta bn̄ moriēdi tūc fiet ī hoībus acceleracio mortis

qui hac arte vtunt᷑ et tp̄s eis p̄scindit᷑ vite humane ⁊
abbreuiat᷑ ꝑ quā rigorosaʒ semitā viuēdi quā proposi=
isti Corp⁹ eñ attenuat᷑/vires ⁊ spūs vitales debilitant᷑
naturalia suffocant᷑/calor naturalis ⁊ hūidū radicale
extinguunt᷑. sicqʒ tp̄s merēdi ⁊ penitēdi ꝯm cursuʒ na=
ture predispositū ⁊ multa bona que productiori tp̄e fieri
possent amputant᷑ ⁊ ideo hoc eēt deū temptare ⁊ sibi ip̄i
mortē intentare. Ad hanc obiectōeʒ possꝫ sapientis re=
spōsum adoptari/occasionē inq̇t querit q̇ recedere vult
ab amico Sʒ cōpetēci⁹ r̄ndet diuīa vox O modice fidei
quare dubitasti? Jn dn̄o inq̇t dauit q̇ sup̱ senes intel=
lexit ꝯ sperās nō infirmabor Quis vnq̄ꝫ sperās in illuʒ
derelictus est? Si inq̇t potes credere/oīa possibilia sunt
credēti Si rex mortalis fidelē militē sibi seruire volenteʒ
nō derelinq̇t/putādū ne est q̄ rex immortalis ad se cōfu
gientē sub alis sue pietatis refoueri desiderātē dereliquet
Et hec mag̃ diffidēcia ad deū/ex pusillanimitate mētis
aut ex fictōe simꝉata procedit Pigroꝝ eñ mos est imbel
liūqʒ talia formidare. ibiqʒ timere vbi nō est timor neqʒ
timēdū Tollite inq̇t xp̄s iugū meū sup̱ vos qđ est sua=
ue ⁊ on⁹ meū qđ est leue Venite ađ me oēs q̇ laboratis
et onerati estis ⁊ ego reficiā vos Nō est timendū defice
re cū iste tant⁹ pollicet᷑ reficere q̇ ꝯm Pauli sn̄iaʒ portat
oīa verbo v̄tutis sue ⁊ potēs est plus facere atʒ dare q̄ꝫ
nos poscim⁹ atʒ possum⁹ intelligere eo dicente Oia pos=
sum i eo q̇ me cōfortat. Sʒ piger dicit leo est in via ac=
tio talis est in ꝑiclo/cui queso magis fides accomodan
da est an nr̄e imbecillitati an v̄itati auxilium pollicēti?
An forte prescita secꝉa/istā artē bn̄ moriēdi ignorauerīt?
Relegātur instituta patꝝ ⁊ vita eoꝝ/an in eis ꝑ hāc ar
tem ⁊ eius semitā ei⁹ incedētib⁹ abbreuiata fuerint vite
tp̄a? Hieronim⁹ sctīssim⁹ q̄ꝫ sctīssimā vitā in heremo du
xerit atʒ bethlehē/testat᷑ ei⁹ vita et iohānes andree vitā

eius ſummãs. qui dicit eum centum annis minꝰ duo=
bus vixiſſe Anthoniꝰ heremitaꝝ ſcdus cētū annis et q̄n
qꝫ vt eſtimo Auguſtinꝰ lxxvij. annis Bernhardꝰ ſꝑ ſe
cum pallidã ymaginē mortis ꝑ abſtinēcia ⁊ vite auſte
ritate circūferēs morit̄ anno vite ſue. lxiij. Et ſic recen
ſendo abſtinctiſſimos viros quoꝝ vita diuturna erat/
nō cauſabant̄ de acceleracōe mortis vt arſenius et ma
chariꝰ et alij toti mūdo celeberrimi et imitacōe digniſſi=
mi. ꝟ in ſpe diuina firmati viriliter hanc artē bene mo
riendi ſunt aggreſſi/attēdentes illud ſpūs ſcti Viriliter
agite ⁊ ꝯfortet̄ cor vr̄m/oēs qui ſperatis ī dn̄o Et ſi qui
ad mediū adduci poſſent q̄ inchoantes hanc artã viaꝫ
et ſemitã et deuiaſſent in ꝓgreſſu ego incūctanter ꝑmiſ=
ſis chriſti et eiꝰ diſcipuli innixus tanq̄ȝ veriſſima ea ꝓnū
ciando/dico oēs deficientes/in tali via ꝓprijs viribꝰ con
fiſos ⁊ nō diuīe gr̄e coopacōis ſpem habuiſſe/hoc me di
cere ſctōꝝ multoꝝ auctoritas cōpellit et multorū regum
geſta vt pꝫ in libris regū. ꝑalipomenō et ꝓphis vbi ſe=
pius dicit̄/qꝛ habuiſti fiduciã in illū vel in illos ⁊ nō in
dn̄o deo tuo/ideo induxit deus ſuꝑ te malū illud vel illd̄
Et ſpecialr̄ occurrit ad illud roborãdū dictū Auguſtini
de allipio amico et ſocio ſuo qui cuidã ꝑiculo ſub ꝓpria
ꝯfidentia ſe expoſuit in quo firmiter putauit ſe victuruꝫ
ꝟ victus turpiter receſſit et grauiter deliquit vt habetur
ꝯfeſſionū eiꝰ libro. vj. de quo dicit/eo īfirmior erat quo
de ſe preſumpſerat qui debuit de te deꝰ qui eū docuiſti nō
ſui ꝟ tui hr̄e fiduciã Talis erat Augꝰ. qui rōne inſpirā=
te ꝟ imbecillitate carnis trepidante ſibipſi talia dicebat.
Tu nō poteris ꝙ iſti ⁊ iſti an in ſemetipſis poſſunt ⁊ nō
in dn̄o deo ſuo/q̄d in te ſtas et nō ſtas/ꝓice te in eū et ex
cipiet te et noli metuere qꝛ nō ſe ſubtrahet vt cades/ideo
proice te ſecurꝰ in eū ⁊ ipſe te excipiet ⁊ ſanabit te libro cō
feſſionū eiꝰ. viij. ꝓpt̄ea dato ecia ꝙ auſteritas vite amo

re xpi mortem acceleraret certã Quid aũt hec misera vi
ta est nisi mors incerta si subito obrepat quomõ hinc km
augustinũ exibim⁹ ? Nonne optabili⁹ tuciusq; existeret
breuiori vita et sanctiori hinc exire q̃ƺ productiori et tepi-
diori hic viuere ? Subit⁹ eñ feruor longũ vincit teporẽ
km Bernhardũ Nõ hoc sancti martires curauerunt vt
productius viuerẽt ꝓpter meritoꝝ cumulacõeƺ/ ſ; rupta
spe vite p̃ntis celeriori fine vitã mercati sunt eternã. licƺ
acerbiori morte. Sed quid est aliud hic modus viuẽdi
km artẽ hãc/nisi qđdã gen⁹ martirij ? Scriptũ est aũt
Justus si morte preoccupat⁹ fuerit in refrigerio erit Et
post pauca Rapt⁹ est ne malicia mutaret intellectũ ip-
sius aut ne fictio deciperet animã ei⁹/ꝯsumat⁹ in breui cõ
pleuit tp̃a m̃lta qm̃ beneplacita erat deo aĩa illius Sa
piẽtie. iiij. Et q̃t ꝑdit iustus per acceleracõeƺ mortis q̃n
trãsituꝝ se nõ dubitat de labore ad requiẽ ? attñ ego ex-
cessum vltra nature hũane ꝯdicõeƺ nõ suadeo ſ; km vi-
riũ possibilitatẽ in vnoquoq; Cum km ph̃m hoc vni sit
multũ qđ alteri paꝝ et ecõuerso/sic eciã in cibis et alijs
nature necessarijs Nec hec ars aliq̃ docere põt ſ; vnctio
racõ ⁊ expientia. Sƺ pauci repiunt km Bern. q̃ expiri
volũt quãtũ ꝓ deo p̃nt. blãdiẽtesq; nobismetipsis vide-
mur nobis ea nõ posse que si in vsu et habitu essent faci
lima sentirẽtur vt dr ſ; qr ĩ vsu nõ habem⁹ idcirco parẽt
nobis impossibilia. Habit⁹ eñ km ph̃m nature cõꝑatur
et oĩa facilia facit qr inducit delectacõeƺ et amorem que
oĩa lenificant dicẽte Augustino Oĩa seua et ĩmania ꝓr
sus facilia et ꝓpe nulla facit amor Quãq; multa sint in
hac arte bñ moriẽdi que corpi et carni nullã de se partu
riũt penalitatẽ nisi hõ ꝑ se ĩ fantasia ⁊ ꝟtute estimatiua
anxietatẽ sibi pauerit vt sunt ꝯsorcioꝝ maloꝝ euitacio.
collocq̃oꝝ vanoꝝ et nociuoꝝ declinacio ⁊ oculoꝝ refrena
cio et a vanitatib⁹ et erroib⁹ curiositatib⁹ ⁊ ĩpudicicijs

alienacio. lingue refrenatio/oim sensuum interioꝝ ⁊ ex
terioꝝ cohibitio. solitudinis inhabitacio. lectōis orōis ⁊
meditacōis freques et moderata cōtinuatio et precio saꝝ
vestiū et delicatoꝝ ciboꝝ ⁊ lectoꝝ molliū abiectio et om=
nium vilitatum in rebus et supellectilibꝰ amplexatio ⁊
alia plura que corpꝰ in nullo molestare videntꝛ/in qui=
bus se homo vsitare debet qui xo nō fecerit iā sibipsi te
stis est quia arti huic bene moriēdi se totaliter subducit
et discipulus eius fieri recusat nec aliquam vmbraz im
possibilitatis pretendere habet.

Capitulum Sextum Alia obiectio contra predicta.

SEd iterū videor mihi posse aliquos occulta co=
gitacōe moueri atꝫ mihi velle suggerere de pre
dictis et dicere Corpalis exercitacio ad modicū
vtilis est pietas aūt ad oīa valet Hec que ꝓposuisti aspi
tas ⁊ vilitas exerciciū corpale respiciūt nec ad pietatē ꝑ
tinēt Ad qꝺ ego apl'm paulū possez in istā respōsionē re
torquere vt ꝓ sua doctrina tuēda ꝑ se respōderet que vti
qꝫ nō nisi spū scto in eo loquēte ⁊ ꝑ eū tradita est/ipo di
cēte An expimētū eiꝰ queritis q̇ in me loqͭtur xps? Et
ego cū obiectiōibꝰ aures eidez preberē ad intelligēdū/ꝫ
ait petrꝰ apl'us de scriptis eiusdē. ij. petri. iiij. In scrip
tis inqͭt pauli sunt quedā difficilia intellcūt que indocti
et instabiles deprauant sicut et ceteras scripturas Ecce
hec a doctrinis tuis o paule sumpta occasio erroris: ⁊ si
ex pauli/nō mirū si eciā ex mea Respōde tu igitꝛ o paule
pro me et pro te/ꝫ si voce viua non facis facta tū tua et
verba pro te et pro me clare respondebūt. Reuera eīn sa
lubrē et solidā doctrinā ꝓpinasti ī verbo obiecto Et ego
confido me bene priora posuisse/si sanos et attentos ha=
beant auditores. Primo quidem quia non aliter docu
īsti quam vixisti. et tu corporaliter afflictione mul=

tiplicite afflixisti vt claret in tuis exēplis et epistolis ī fa
me ⁊ siti nuditate frigore in ieiunijs multis ⁊ vigilijs in
castitate ī plagis in carceribꝫ in mortibꝫ frequēter Ca=
stigo inquis corpꝰ meū et in seruitutē redigo / et libenter
gloriatꝰ fuisti in infirmitatibꝫ et tribulacōibꝰ. Quō er=
go verꝫ est qđ h dixisti corpalis exercitacio ad modicum
vtilis est / cū tu gloriose ī ea triūphasti? Bonū inqͣs cer
tamen certaui cursum cōsumaui fidē seruaui Respōde
bo ego pro te. Cōsidero em̄ cui scripsisti hanc doctrinā
vtiqꝫ tuo coepiscopo cōmilitoni et dilecto filio tuo thy=
motheo / cuiꝰ sanitas corpis et vita et doctrīa multū ne
cessaria fuit eccl'ie Neminē em̄ tam vnanimē sicut ipm
te teste habuisti ꝓ tūc ipseqꝫ ḡues corpis ⁊ stomachi mo
lestias paciebaṫ. que ipm a cōmuni labore retrahebāt ⁊
sauciebāt ne officiū sibi cōmissuꝫ exeq̄ posset vt tuipse fa
teris dicens ei. Noli adhuc aquā bibere ꝭ vino modico
vtere ꝓpter stomachū ⁊ frequētes tuas infirmitates. j.
ad Thimo. v. Et btūs Bernhardꝰ ideꝫ sentit Da mi
hi inqͭ talē thymotheū ⁊ ego eū cibabo auro et potabo
balsamo Oportet igiṫ eū a sua abstinētia vltra vires re
trahere ꝓpter cōmune bonū fideliū. Videbat etiā eū ab
ipsa īpugnacōe carnali esse mūdatū / ꝓpter quā hec cor
pis castigacio assumi solet. Infirmis em̄ mētibꝰ vt nos
fatemur nō ad modicū vtilis est ꝭ ad multū sicut princi
pia sciaꝝ parua sunt quātitate ꝭ magna virtute cuꝫ in
ipsoꝝ soliditate oēs ɔcłones ɔtineanṫ Sic eciā hec aspi
tas vite ɔseruat oēs virtutes ⁊ mentē hūanā resolui nō
sinit a sua soliditate Nec ipsam pietatē excludit ꝭ inclu
dit / cōseruat et in finem bonū pducit si ab hoīe bona in
tēcōe assumaṫ. Nā oēm puritatē introducit et vetusta
tem tanq̄ꝫ rubiginē a mēte purgat Ponit em̄ fundamē
ta vere innocētie et carnis putrefactōeꝫ tollit. sicut sale
sparsa caro putrescere nescit Aperit viā ad introductōeꝫ

cuiuslibet virtutis Errat eñ qui aliam viam investigare velit ad vite pfectionē. Non eñ prius qd spūale. sed qd aīale deinde qd spūale Unde preteritorū criminum penitētiā semiat et futurorꝝ radices extirpat Oppositum vero eius scȝ carnis in delicijs resolutio et crimia semiat vt pullulent in futurꝝ et penitentiam suffocat preteritorꝝ

¶ Capitulum Septimū De meditatione futurorum pavendorū

Aliud qd ad artem bene moriendi accedit est viuax ɔtinua et ymaginaria impressio terribiliū futurorꝝ vt si hō frequēter meditat̄ p quottidianā scripturā sedulā meditacōeȝ cōtinuā locucōeȝ ⁊ ruminacōem / ea que certissime ex scripturis cognoscit sibi immiere vt pavidam mortē penalissimā / aīe ⁊ corporis resolucōeȝ terribilē et omni horrore tremēdum demonuȝ aspectū / tribunal iudicis inflexibilis / cui oportȝ presentari / serenissimā et imutabilē sentētiaȝ equissimi iudicis et penā inestimabilem et intermiabilē ignis eterni Terribilis inqꝫ Paulꝰ expectacō iudicij et ignis emulacō que cōsumptura est adversarios dei / horrēdum itaqȝ est incidere in manꝰ dei viuētis Ad hebreos. x. Et petrꝰ Adueniet dies dñi sicut fur in nocte in quo celi magno impetu trāsibūt. elemēta vo calore soluent̄. terra aūt ⁊ ea que in ea sunt oīa exurent̄ Cū autem hec omia ita sunt dissoluenda / quales oportet nos tūc esse in sctis ɔversacōibus expectātes et ꝓperātes in adventū dei. p queȝ celi ardētes soluent̄ et elemēta ignis ardore tabescent. ij. Petri. iij. Hec ⁊ his silia in medullis cordis sepe decocta hominē in timore cōtinuo cōstituūt. oēm securitatem propellētes ipsum promptificant et omnē desidiā ab ipso alienāt vt in opere dei indefesse insudat. Hanc viam arsenius macharius anthonius ⁊ ceteri pfecti docuerūt Augustinus etiā libro. viij. cōfessionū / sibi ab iminēte

etate dicit metū mortis sive et diuinū iudiciū esse impressum Iheronim⁹ eciā dicit Siue vigilo siue dormio aut aliud quid ago. semꝑ hec vox sonat in auribus meis / Surgite mortui et venite ad iudiciū. Impressio eñ terribiliū specieꝝ in fantasia aut ymaginatiua virtute in totū corpus et in quelibet mēbra se diffundit vt scim⁹ ex scdo rethoricoꝝ Ideo dicit ibidē phus / timor consiliatiuos facit. Expedit igiꝛ hoīez semꝑ stare in timore / omnem securitatē repellēdo / qui timor stimulat ad terribilia vitāda et caute docet ambulare in via dei. Neqꝫ tñ sic demergendus est anim⁹ in ꝓfunditate terribiliū futuroꝝ vel venturoꝝ vt velut absorbt⁹ nulla spe valeat respirare / ꝟꝫ tpand⁹ est timor admixtōe dulcedinis subleuātis reponēdusqꝫ animus ad amenitatē gaudioꝝ sequuturorū que ꝑ hanc artā viā gradientib⁹ reposita sunt ⁊ promissa Dicit eñ venerabil' Thobias senior / btūs ero si fuerint reliquie seminis mei ad videndū claritatē iherusalē Porte irl'm de zaphiro et smaragdo edificabūtur et ex lapide precioso omnis circuit⁹ muroꝝ eius et ex lapide candido et mundo omnes platee eius sternētur ⁊ per vicos ei⁹ alleluia cātabiꝛ Et parū añ. luce splēdida fulgebis et omēs fines terre adorabūt te. eiusdem. xiij. Et iohānes in apocalipsi In scā visiōe speculat⁹ pulchritudinē ciuitatis dicit. Statura muri eius ex lapide iaspide ipsa vo ciuitas auro mūdo simili vitro mūdo fundabiꝛ / muri vero ciuitatis oī lapide precioso ornati existūt Et paulo post. platee ciuitatis auꝝ mundū tanqꝫ vitꝝ lucidū Et hec ciuitas non eget sole neqꝫ luna nā claritas dei illuminabit eā et lucerna eius agn⁹ Apoca. xx. Sic mens salubri memoria īmersa refouēda est dulcib⁹ carmib⁹ scripture sacre que q̄si penne eleuāt eam a pondere timoris ne nimis ad yma deputeꝛ. Firmitas enim certissime promissionis minuit pondus doloris prout et

Paulus de saluatore testatur. Proposito sibi gaudio re surrectōis sustinuit dulcius crucem passionis confusio= ne comtempta Unde et idem nos ad hec hortat̄ꝛ p paci entiam inquit curramus ad propositum nobis certamē aspicientem in auctorem fidei et consumatorem Jhesuz christum Ad hebreos duodecimo capitulo.

¶ Capitulum octauum De elemosinarum largicione.

Aliud iterū est quod ad bene moriendi artez nos disponit et abilitat scz elemosinarum larga lar gitio. Nec em̄ scd̄z saluatoris testimoniū oīa purificat / Date inquit elemosinam ⁊ oīa mūda sunt vobis Et ꝭm Thobie ammonicionem elemosina ab oī peccato liberat et a morte et non permittit animam ire ad tenebras et magna fiducia erit coraz summo deo ele mosina eiusdem .iiij. Sed vt hee digne et deo accepte fi ant ab ipsa est inchoanda et vite emendatio ꝭm sapien entis sentenciam Miserere anime tue placens deo. Nec credēda est elemosina valere quo ad diuinam accepta= cōez nisi vita purificet̄ꝛ et ideo gracior erit. si in vita fiet q̄z in mortis articulo p testamētarioꝝ cōmissionē q2 tūc nō quasi ꝓpriū ꝫ quasi alienū legat̄ꝛ volūtate quidē re= manēte in possessiōe si supuiueret vn̄ semiplena volūta te legat̄ꝛ in articl'o mortis qd̓ integra volūtate distribui tur in vita sana. ꝓut sanctꝰ edmūdus archiepiscopꝰ legi tur dixisse cū vidit cuiusdā defuncti bouē preferri an̄ fe= retrum quem legauit in articulo mortis ꝓ eccl'ia Meli= us fuisset inq̄t illi si iugū ī quo laborauit bos in vita ip= se dedisset pro ecclesia q̄z ille viuus bos quem legauit in morte / Uiuens enim hostia non est dubium preferri mortue. Ad hanc sententiam roborandam valet christi consilium dicentis. Facite vobis amicos de mammo= na iniquitatis / qui cum defeceritis in morte recipient

vos in eterna tabernacula Luc. xvj. Nec dubiū quin
nulla elemosina quātūcūqz ꝑpcii⁹ effusa eq̄ri valet hu
ic q̄ deuotissima mēs se et sua p̄ntia et futura deo offert
oībus mūdi pōpis renūctiās et volūtarie paupꝫtati pro
amore christi se cōferēs / qm̄ bti paupes spū qm̄ ipsoꝝ est
regnū celoꝝ Arborē em̄ cū fructu deo offerēs plus offert
q̄ȝ alter qui soluȝ fructū / qđ facit iste qui seip̄m deo ⁊ sua
offert oib⁹ renūctiās. Et tales sunt omēs religiosi / suuȝ
ordinē stricte seruātes et exequētes et in nll'o violantes.

Capitulum nonum De indulgentiarū participacōe

ITem aliud huic arti bn̄ moriendi nos coaptās est
indulgētiaꝝ participatio / rite et legittime ꝯcessariū
ab his quib⁹ thesaur⁹ ecclesie dispēsand⁹ cōmissus ē
⁊ ꝑ causis ⁊ opib⁹ ſm doctoꝝ vtriusqz iuris sentētiā
que solis vere pēitētib⁹ et ꝯfessis iure debēt. Nō di-
co de vagis opinionib⁹ habēciū parietib⁹ ecclesiaꝝ de-
scriptis: ß de quibus cōstat p autēticas lr̄as quib⁹ meri
to fides est adhibēda. Nec repio modernis tp̄ib⁹ in mi-
litāti eccl'ia quo q̇s facilius iuuari possit in genere satis-
factionis de iniūctis penitēcijs quā hoc genere indulgē
tiaꝝ p⁹ ꝯfessionē sacramētalē factā Quod remediū satis
factōis p̄res scti tp̄e bti gregorij q̇ floruit circa annū dn̄i
600 post christi ascēsionē sanxerūt videtes hoim pigri
ciā ad satisfaciēdū ꝑ pctis animātes eciā eos ad ꝯfessi-
onē p hec spūalia stipēdia ipigros eos reddētes ad opa
pietatis et misericordie Attētos et feruētes eos facientes
ad dei cultū et ad eundū ad limīa sctoꝝ ⁊ eccl'iaꝝ freque
tacōeȝ Quis em̄ nō poci⁹ daret ad fabricā alicui⁹ eccle-
sie aut visitaret aut aliq̇d tale faceret cuȝ paruis labori-
bus vt relaxerēt sibi. xl. dies de iniūctis penitēcijs aut
iniungendis q̄ȝ q̄ per quadraginta dies cōtinuo sequē
tes eum penitēciam artam subire deberet cum hodie nec

suscipiatur condigna penitentia secundum quantitatem delicti nec eciam vt timetur ab aliquo iniungitur. Et si parciales iste indulgencie tanto amore amplectende sunt quanto putandum est feruore ille omnibus modis prosequende sunt in quibus fit generalis remissio omnium peccatorum siue vt aliqui dicunt a pena et culpa licet sic in litteris non exprimatur quas solus papa aut generalia consilia legittime congregata concedere habent vt in peregrinacione ad terram sanctam / vel ad limina sanctorum petri et pauli certis temporibus scilicet in anno gracie et iubilei et contra infideles pugnaturis tempore pessagij generalis aut alijs quibuscumque de causis et locis diuersimode concessis et crucem assumentibus. O quam felix qui recta intentione et legittime dispositus ad hec sancta opera accedit / felicissimus autem existit si in tali opere sancto mereatur mortem degustare. Neque aliud senciendum est secundum rectam fidem et eius regulam ceteris paribus quoniam ad ea deuotus et dispositus accedens et occumbens immediate ciuibus meretur iungi sanctorum. Nec tamen hoc omnibus passim credimus donari a deo sed per largissimam diuinam gratiam ad hoc opus misericordie vocatis. quoniam hoc non est in hominis potestate. sed gratia dei largientis scilicet pro christo mori O quam saluberrimum est habere hanc graciam plenarie remissionis in articulo mortis et bene ea vti cum pleno vsu racionis et integra omnium peccatorum suorum confessione vere tocius mundi opes in comparacione tanti beneficij pro nihilo computantur / huic simile est recta intentione pro fide pro iusticia pro veritate pro ecclesiastici iuris defensione occumbere vt sanctus Johannes baptista / Thomas canthuariensis. et alij multi qui pro veritatis iusticieque defensione occubuerunt et martires computati sunt vt sanctus Wenceslaus presul ecclesie crocouiensis Rapienda essent talia et ad ea passim conuolandum cum magna alacritate cum tali beneficio compendiose mortis et culpa deleatur et pena et per breuissimum pontem fit

transitus per infinita maris pericula que alias longissi mo tempore essent sub dubio naufragij transmeanda

Capitulum decimum
De ingressu religionis

Est et aliud nõ min⁹ efficax antidotũ ad mortis periculose euasionẽ / licet forte nõ ab oĩbus accepte / qr durũ diuturnũ et laboriosũ. s. ingressus ad aliquã sanctarũ reformatarũ et approbatarũ religionũ et in ipsa pseuerãter cõuersandi / nã ẜm veridicã sanctorũ sentẽtiã ipsa fidẽ baptismati comparaẜ aut eq̃paraẜ. ppter oĩm que in mundo sunt totalẽ et pfectam abrenũciationẽ Et sicut ĩ baptismate cõfiguracõ fit passiõis et mortis xpi / sic eciã fit ingrediente hoĩe ad religionem / volũtaria mortificatio veteris vite / et noua subinduiẜ / cõfiguratus per oĩa passioni xpi Unde vere ge⁹ martirij cẽseẜ a sanctis et quasi iam ciuili morte occisus pro christo dãnat eñ homo seipm amore amoris xpi tꝫi carceri ppẜ metũ iehẽne vt hinc secur⁹ exeat q̃a qui ĩ ea ẜm vite approbate et regulariũ statutorũ normã nõ segniter cõuersaẜ ẜm diuini et humani iuris sentẽcias .nulla quãtũcunqꝫ arta penitẽcia ingressui religiõis valet equipari. Ingrediẽs eñ approbatã religiõeꝫ ab oĩbus penitẽcijs iniũctis cẽseẜ absolut⁹ et merito qr tẽporalem penam cõmutat sibi quo ad vitã suam in eꝫnã Et licet cruceꝫ assummẽs et alij de q̃bus dictũ est supra celeriori tempore penas presentes et futuras creduntẜ euasuri / at tamen status in religione licet tardi⁹ hic penas euadat que acerbitate leuiores sunt tamẽ diuturnitate molestiores et cum locupleciori frugum habundancia ĩ futura vita manipulos important vberiores / quorũ decet esse tam exellens vita vt non egeant indulgenciarum mendicatione. sed ipsi in thesaurũ ecclesie coportent vt alijs cõmunicare possint. Unde non oportet eos vagari per

seculum ad limina sanctorũ vel alias quomodocũq3 p indulgẽcijs captãdis sed nescio an nr̃is tẽporibus multi tales reperiant et vtinã nõ magis indigerẽt indulgẽcijs q̃3 multi seculares Deuerbuit em̃ aput ml'tos proch dolor primus amor caritatis et cupiditatis feruor exarsit vt vix prime felicitatis in eis pua scintilla appareat / tñ homini bone volũtatis multũ comodosa est mansio in religione reformata ibi em̃ que predicta sunt de vilitate et asperitate vite comodosi⁹ ⁊ copiosi⁹ pñt expediri.

¶ Capitulum vndecimum de Gracia lacrimarum.

ACcedit et aliud nõ minus iuditio meo ad bene moriẽdũ expeditiuũ videlicet gr̃a lacrimarum de qua sacrarũ litterarũ auctoritas multiplicit̃ ⁊ vberrie testat̃ que olim ĩ viris excellẽtib⁹ ⁊ deo acceptis multiplicit̃ effloruit / quã habuisse dauid cultui regio decoratũ legit̃ Exitus inquit aquarũ deduxerũt oculi mei quia non custodierẽt legez tuam Et fuerũt mihi lacrime mee panes die ac nocte Et ad eam exhortãs alios dixit Qui seminãt in lacrimis in exultacõe metent Johãnes in apocalipsi multũ se fleuisse testat̃ angelo eum consolante Et daniel sanctus et sĩliter hieremias Quis inq̃t dabit capiti meo aquam et oculis meis fontẽ lacriarũ3 Eiusdem nono capitulo Anna mater samuelis largit̃ fleuisse legit̃ et per eosdem fletus se impetrasse q̃d petiuit testatur Ezechias rex vitam sibi donatã lacrimis suis se obtinuisse gratulatur et sic de multis recensendo aput sanctos graciam lacrimarum deo multum placuissẽ reperimus. Sed non omnes lacrime tantis effulsisse credẽde sunt ṽtutib⁹ nã cũ mortalib⁹ pctĩs eas stetisse non dubiũ ẽ et adhuc stare posse Nã narrat petr⁹ damiãi se

rem publicasse oculis/quomō quidā religiosus nōie sil
uester lacrimis frequēter redundabat et tñ reptū est euȝ
in furto deprehensum Sic de multis non ambigit̃ et in
perfidis iudeis ⁊ gentilibus et malis xp̄ianis in quibus
fons lacrimaꝶ mētitur scītatē. Oꝑtet ergo aliā venaȝ
scaturientē inquirere vñ tāta diuersitas emaneat lacri=
maꝶ iniustis et pctōrib⁹ / ne quis non verus estimator
vnū ꝑ alio indifferenter pronunctiet. Est igit̃ in pijs ⁊
bene sibi ɔsciēcijs testis ɔscie puritas de qua sibi Paul⁹
cōfidēs dicit Gloria nr̃a hec est testimoniū cōscie nr̃e/nl
lum hn̄s remorsum de preterito se nō cōfessuȝ/nec de pre
senti delectās malū vel prauū/nec de futuro ꝓponēs ali=
qd̓ iniquū admittē dū/tantoꝶ testimonio p̄toꝶ solidat⁹
merito gr̃aȝ lacrimaꝶ potest sibi meritoriā estimare/ in
timore diuino et hūilitatis fundamēto venā repit vnde
fructuosius emanat fons lacrimaꝶ/quales vtiqȝ erāt de
quib⁹ exempla sunt adducta et precipue si apud se nō tu
met nec defendat si āmōicio fraťna aut correpcō sibi ad
hibeat̃ qꝛ hec proterua defensio et sui ꝓpria iustificacō ⁊
alioꝶ īprobacio quasi ipse sol⁹ sapiēs sit ⁊ iustus indicia
sunt cordis elati. nec iam habēt in fundamēto virtuteȝ
hūilitatis Jdeo gregori⁹ ī libro dyalogoꝶ dicit. vere si
gnū certū ē diuīe accepcōis v̓tutes hr̃e cū hūilitate Alia
vero vena vñ lacrime effluūt est sꝫ mollicies cōplexiōis
suauitas simphonie et materia flebiliū et tristabiliū aut
dulciū exteri⁹ exhibitarū/ aut organorū aut cantuū seu
melodie cuiuscūqȝ que de extrinseco adducuntur Si nō
assistūt ea que predixi suspecta mihi videt̃ vena tales la
crimas excutiens/ possuntqȝ hec secum compati peruer
sam voluntatem aut si ad ictum oculi proponens a ma
lo resilire cedentibus hijs dulcibus mox reuertitur ho=
mo in idipsum quod prius / et hoc sepius videmus fieri
in sermonibus ecclesiaꝶ visitacōnibus et exhortacionib⁹

dulcibus/qꝛ radicē nō habēt diuini timoris ideo nō fe=
runt fructū. Reꝑim⁹ etiā mltos in cōscia puros quib⁹
hec grā lacrimaꝝ subtrahitꝛ et habētes feruētissimū ad
ipsam desideriū/alios ꝟo affluētes lacrimis nec vite in=
nocētiā custodiunt Quis dubitat primos secundis pre=
ferēdos? Laudādum est ergo magis pium desideriū la
crimaꝝ q̄ȝ ipse i se lacrime/ cum ipe solū laudabiles sint
ꝓpter desiderium ad eas/ergo ipsūz magis/ꝓpter quod
vnūqdqȝ tale/ipm magis. primo posterioꝝ Nō si vtꝝ
qȝ donatū fuerit/q̄s ambigit arborē cū fructu/solo fru
ctu aut sola arbore esse eligibiliorē? Sufficit reuera tali
ardenter desiderare pias lacrimas si nō cōceduntꝛ ne in
eis cōfidēs intumescat aut ampli⁹ desideriū inflāmescat
aut cōplexiōis duricia resistat cū grā vtatꝛ natura i cor
palib⁹ exerciciis/sicut sessor equi ipso equo In spūalib⁹
aūt et interioribus que soli rōni possibilia sunt in quib⁹
principalis radix merēdi cōsistit opatꝛ grā nō coopan=
te mēbroꝝ vsu: vt in affectib⁹ piis et in estimacōe ꝓprie
vilitatis/in ardore caritatis et in abhoīacōe oīs impu
ritatis. Nō tn̄ putādum est homini bn̄ affecto faciliter
hāc dari grāz lacrimarū piaꝝ/ ſ multo tp̄e et exercicio
grādi prius insistendū est/qꝛ hee censentꝛ terra ꝓmissiōis
spūalis/pro qua adipiscēda de egipto trāseundū est/oēs
mundi delectacōes et cōsolacōes abiciēdo. p terrā inuiā
et solitudinē quadraginta annis ambulādo idest corpo
ris delicias spernendo et q̄ātū fragilitas ꝑmittit duriter
tractādo et in his longanimiter ꝑseuerādo vt tandē ior
dane trāsito mereatꝛ hō terrā lacte et melle manātē dul
citer possidere quam iudico esse dulcissimos fontes lacri
maꝝ. Et qꝛ hee paucis assunt nec laborare volunt nec
longanimiter ꝑseuerare in labore ſ tedio affecti resiliunt
cum filiis israhel/ad allia pepones ⁊ carnes egiptioruȝ
appetendas/ideo fraudantur hac dulci consolatione.

Certus tamen sum dotata hac gracia lacrimarū sem-
per adesse pium desiderium bene moriendi.

¶ Capitulum duodecimum
De perpessione iniuriaruꝫ

Video iterꝫ aliud multū abilitās hoīeꝫ ad bene
moriendū videlicꝫ iniuriaꝝ siue verboꝝ siue irrisi
onū siue dampnoꝝ in rebꝰ siue molestiaꝝ ī cor-
pe siue in dehonestacōibꝰ detractōibus aut inuidia et cō
temptu siue abiectionū indignitatibꝰ et humiliacionuꝫ
in statu persone sue/voluntariā et promptā perpessionē
et hoc ꝓpter cōfiguracōeꝫ dn̄ice passionis/siue ille eueni
ant a casu siue a natura siue a ꝑuersitate hūana/siue a
deo omīa moderate et iuste disponēte siue a sathana deo
permittēte Omnia em̄ hec et quecūqꝫ euenient sponte ac
ceptanda sunt et pro lucro habenda siue cōputanda cuꝫ
veraciter apl'us dicat Diligētibꝰ deū oīa cooperātur in
bonū ergo et pene afflictōes et ꝑsecucōes Agunt em̄ hec
in mēte pacientis vt p̄ns vita odiat̄ que sit amaritudi-
nibus est respersa ⁊ ex ꝯsequēti vt futura felicior appeta
tur Cōpellit̄ em̄ homo a captiuitate huiꝰ vite respirare
ad meliorē vna propellēte alia attrahente Neqꝫ dat̄ sic
iniurijs laxatio. locus quietis aut ad moram faciendaꝫ
vlla facultas. sꝫ dicit̄ talibꝰ ꝑ Iheremiā Fugite de me
dio babilonis et saluet vnusquisqꝫ aīaꝫ suā Non habe-
mus em̄ hic manentē ciuitatē sꝫ futurā inq̄rimꝰ. Sꝫ q̄n
quis aduersa nō libens tollerat et sine fructu oportꝫ mē
tem huiꝰ tollerātis ꝑ aliq̄d equiualēs aut prepōderans
bonum refoueri q̄d nisi quis fecerit mīme poterit ꝑsiste-
re intollerātia aduersiitatū. Preuideat igit̄ talis cui in
iurie siue ꝯtraria irrogāt̄ spem future mercedis a deo ⁊
satisfactōeꝫ ꝑ hec fieri ꝓ suis pctīs ſm Johānem Crīs.
Diuinam quoqꝫ cōplacentiā et eiusdem configuracōeꝫ
et meritū paciēcie. breuitatē temporis in quo eterna me

reātur gaudia/euasionem ignis aut eterni aut purgatorij multum acerbi et q multo sanctiores et nobiliores grauiora perpessi sunt propter christū/exhilaracōez conscientie et corpis et carnis edomacōez et spem remuneracōis et iocūdam mortem quā pro his expectat que mors cunctis mortalibus est expetenda ceteraqz talia per que passionū suaꝝ dolores fidelis deo minister vngēto leniori perūgat ne nimia asperitate turbetur. Habet em̄ ort⁹ diuinaꝝ scripturaꝝ tales herbas copiosissime de quib⁹ hoc vngētum linitiuū vulnerum ꝯficit/ vt sunt exempla sctōꝝ promissiones premioꝝ ⁊ remissiones penarum Dicit em̄ vnus talia copiose tollerans Si complantati facti sum⁹ similitudini mortis christi. simul ⁊ resurrectionis erim⁹ Ad Rōanos. vj. Et aliud Si ꝯpatimur ⁊ cōregnabim⁹. Naꝝ etiā iniuriaꝝ ⁊ afflictionū spōtanea tollerātia magnā prestat fiduciā et cōfidētiā apud deuz impetrādi quicqd homo desiderat a deo ⁊ facit in mente audaciā cōfidentem. quasi nihil tale audeat denegare sicut in amicis fieri cōsueuit vbi est vna volūtas et eadem potestas quia amic⁹ est alter ego. ſm phm. ix. ethicoꝝ. Miles em̄ pro rege fortiter certans a rege nullo tēpore arcetur ſ; liberum habet ingressum Affectio em̄ hominis prestat ad deū testimoniū sue gratificacōis Sententia est bernhardi sup illū locū/quecūqz locū calcauerit pes vester vester erit. Vbicūqz pedez fiducie fixeris eatin⁹ obtinebis/hoc tñ veꝝ est si fiducia ꝓcedat de corde puro/consciā bona et fide non ficta/in his presertim que ad dei honorem ⁊ proximi salutē et propriam vtilitatem pertinēt. Quod autem huius afflictionis spōtanea perpessio multum sit coopatiua ad artem bene moriendi ex vno exemplo bene patere potest/si tamen veritas pro eo militet vt creditur cū ampliora beatus Gregori⁹ in omelijs ⁊ in quarto dyalogoꝝ libro narrat accidisse

Legimus em̄ in libro Johãnis abbatis montis synai/ quō quidā frater vidit in visiōe a se exigi rōez opeꝝ suo rum de tota vita sua et post terribiliū exactōez adhuc cō siderauit se obligatum in centum libris auri et postea in vim solucōis istoꝝ subiecit se abiectissimis vilitatib⁹ ⁊ ꝑ sequucōib⁹ ꝑ trienniū ꝑ quib⁹ penis vidit decem libras solutas Et dixit sibi puto astās angel⁹ dei / adhuc sup̱ habūdācioꝛi laboꝛe indiges si liber esse volueris Qui po stea cū afflictōe etiā amētie et insipientie se subiecit et rō nis priuacōez simulauit/cui ceteri fratres oīa opa vilis sima et grauioꝛa iniūxerīt irridentes cōtempnētes et pro fatuo eum reputātes que oīa promptissime sustinuit per xiij . annos/quib⁹ elapsis vidit se ab oī debito absolutū et post dixit hoc fratrib⁹ et quō in his iniurijs incessant memoꝛabat debitoꝝ suoꝝ et ob spem liberacōis omnia libēter sufferebat . Ecce quomodo hee iniurie ipsum ap tabant ad bene moꝛiendum debitis persolutis . Nō em punit deus bis in idipsum .

Capitulū Terciumdecimum De desiderio diuine fruicōis

OCcurrit et aliud oīm predictoꝝ conclusionum ⁊ ad bn̄ moꝛiendum maxīe dispositiuuz videlicet feruēs desiderium diuīe fruicōis quo mēs deuo ta ex precedētib⁹ incalescēs languet igne amoꝛis diuini īpaciēs dilacōis ad videdum faciē sui creatoꝛis hoc exili um impacietissime ferēs tanq̄ꝫ in carcere reclusus quot tidie dicens ex mētis anxietatibus . Filie irl'm nunctiate dilecto qꝛ aōre ei⁹ langueo/nauseās oīa que ī hoc mun do cōspiciunt̄ solo vno cōtent⁹ quo in spe percipiendoꝝ respirat/sciēs ꝓm Augustinū . x . libro cōfessionuz/ btāz vitā in presenti nō aliā esse q̄ꝫ gaudium mētis de deo ad deum et propter deum quolibꝫ alio excluso . Nō inq̄ꝫ ta li gaudio claudi cādo in duas partes quali idez Aug⁹ .

vj. libro ꝯfessionū cū suis amicis nebridio ⁊ alippio fru
ebať de deo scꝫ et in huiꝰ mūdi cupiditatibꝰ nolēs adhuc
plene ab eis auelli cū dicebat. Putabā me miserū esse ni
mis: si femie priuarer amplexibꝰ cū eo tp̄e scꝫ an̄ suā cō=
uersionē et baptismi receptionē cū illegittima residebat
et ex ea naturalē filiū deo datū recipiebat. Et qn̄ cogi=
tacio sibi dicebat ex dei inspiracōe vt relicta spe seculi se
totū cōferret ad querendū deū et vitā beatā/expecta in=
quit iocūda sunt eciā ista/habēt hec tp̄alia nō modicaꝫ
dulcedinē/nō facile ab eis prescindēda est intētio qꝛ tur
pe est ad ea rursum redire Enumerat ibidē amicoꝝ co=
piā fulgorē mūdialis honoris sublimacōeꝫ presidatus ⁊
vxoris locupletis copulacōeꝫ ⁊ accubitū. amaui inq̄t be
atā vitā et tn̄ timebā amittere illā qꝛ abstrahi nolui ab
illa Multi inquit viri imitacōe dignissimi/sapie studio
cū ꝯiugibꝰ dediti cū quibus didici ⁊c̄. que ibi copiose le=
guntꝛ. Sic multi hodie ꝓch dolor semiplenā habēt vo=
lūtatem ad diuīe fruicōis desideriū altercādo hincinde
quasi illā appetētes ⁊ istā amittere metuētes duplici cor
de deū sequētes/et ideo ad bn̄ moriendū pauci se aptant
qꝛ non est in eis purū desideriū diuīe fruicōis. Hoc aūt
feruēs desideriū accenditꝛ in puro corde ꝑ affectuosaꝫ ru
minacōeꝫ ꝓprie vilitatis ꝑ quā homo in se hūiliatꝛ. pul=
uerem ⁊ cinerē se esse cōspiciens ⁊ a seipso se nihil hr̄e sci
ens. et qꝛ in ipso deo viuimꝰ mouemur ⁊ sumꝰ. suūqꝫ to
tum esse a deo pendere nō dubitat/cogiturqꝫ ex suo defe
ctu et multiplici miseria et amaritudine culpaꝝ et pena
rū tendere ad aliqd̄ indeficiēs et independēs. a quo sua
rū ruinaꝝ querat medelā et in quo suū totū affectū no=
scit implendū. Juxta illud ꝓphete Qui replet in bonis
desideriū tuū qui sanat omēs infirmitates tuas et ꝓpici
atur oībꝰ iniquitatibꝰ tuis Sicqꝫ in talibꝰ et similibus
dulcibꝰ meditacōibꝰ exardescit ī corde ignis idest ardor

sancti desiderij quo inflammato in mēte homis/deo de
uote frui semp ꝯcupiscit/nec alibi ꝙ̄ in illo repit vbi re=
quiescat pes ei⁹ adinstar colūbe de archa emisse que tpe
diluuij oīa in terra cernens lubrica et cadauerib⁹ plena
ad archā est reuersa/nec oblectaꝛ in prosp̄is Dūmō illo
summo bono nō priueꝛ dicēs sp̄ illud anxiato corde In
dica mihi quez diligit aīa mea vbi pascis vbi cubas in
meridie trahe me post te currem⁹ in odore vngētoꝝ tuo
rū Canticoꝝ. j. Et illud Jacob Jā let⁹ moriar q̄r vi=
di faciē tuā Gen. xlvj. O ꝙ̄ felix hec mens que tātis odo
ribus vngētorū inebriata quasi in iugi ꝯuiuio suauissi
me pasciꝛ. aspirās sp̄ ad amplex⁹ spōsi osculū iaz in via
petēs ⁊ aliqn̄ iocūdissime accipiēs. quasi ī amplexū ve=
nuste rachaelis sup̄ se rapta in carne viuēdo carnis pas
siones ignorat vt tandē qd̄ hic ī speculo ⁊ enigmate vidꝫ
illic facie ad faciē mereaꝛ intueri Quis nō videat ꝙ ta=
lis se ad artē bene moriēdi summa cū diligētia disponit.

Capitulum decimūquartū
De missarum celebratione.

Videtur etiam mihi ad hāc artē multū prodesse
salutaris hostie oblationē diuinissime sꝫ eukari
stie/in qua denuo amarissima christi passio re
nouaꝛ per iugem memoriam/si non terreret hec senten
cia a beato Augustino dicta Cibus sum grandium cre
sce et manducabis me. vij. ꝯfessionum Et illud ꝓphete
Nunquid carnes sancte aufferent a te immundiciā tu=
am? Quasi diceret. Non si multos grādes cernerem et
mundos qui crescere affectarent ⁊ ad augmentū spiritu
alis conuersacionis operam darēt/plane his hec hostia
salutaris viam ad mortem optime ordinaret. Sed for=
te multi promptiores sunt ad hanc hostiam sanctā offe
rendam quam ad vitam sanctificandam cum hec ho=
stia nō sit medicina paruulorum sed grandiū. Necigiꝛ

hostia prerequirit magis sanctitatem q̃ʒ eam induat / si a non sancto accipiꝫ aut offertur dicente btō Augustio Non em̄ dubitaꝫ / ꝙ hec hostia salutaris a non sancto sumpta idest a peccatore magis reddat pctōrem q̃ʒ prius inuenit Judiciū quippe sibi māducat et bibit non diiudicans corpus dn̄i Menciunꝫ em̄ sibi multi inde acquirere sanctitatem / in eo sanctiores se arbitrantes quo in huius sacrificiꝫ oblacōe se viderint crebriores . ꝫ plane se decipiunt ex quo nulla seu minima in se exhibēt indicia percepte medicine / que sunt morū emēdatio / vanitatū mūdialiū declinatio / mentis in deū eleuatio / passionū mitigatio / sensuū mortificatio . refrenatio lingue . moderatio cōcupiscentiaꝝ / cupiditatū et ambicionū arefactio / deuotiōis impingwatio / diuini amoris inflāmatio . cordis purificatio / et cetera silr̄a que ꝑ hāc beatificā hostiā eā deuote sumētibꝫ ꝯferunꝫ Hee em̄ fruct⁹ sunt hui⁹ sctē medicie valetudinari⁹ em̄ frustra sumit medicinā si nulla in eo signa ꝯualētie apparēt Et talē medicinā indigne sumere nō est aliud q̃ʒ medicinaʒ amittere ⁊ vtinā talis solā medicinā amitteret ⁊ nō magis augerʒ īfirmitatē Nō em̄ silr̄e est de hoc ope sctō sʒ hostie oblacōe . sic͛ de aliꝫs opibꝫ ꝟtuosis Nō em̄ pctā augerenꝫ si a pctore elemosina tribuereꝫ nec si decime dāꝫ / aut si iusta sn̄ia a ꝑuerso iudice ꝓferaꝫ In his ⁊ silib⁹ nō ꝓhibētur bonorū opeꝝ exercicia / h ꝟo nō sic ꝫ oportʒ aptū idoneū ⁊ mūdū accedere ad hoc op⁹ reddēdū deo . licʒ tn̄ quo ad repsentacōeʒ passiōis xp̄i ī ꝑsona ecclr̄ie illō deo offerētis / nō dubitaꝫ ḡtissimū a quocūqꝫ pctōre missa celebreꝫ / ꝫ q̄d mihi vtilitatis ꝯfert alioꝝ sal⁹ cū mee aīe ꝑiculo ꝓcurata ? Quid em̄ ꝓficit hoī si totū mūdū lucreꝫ aīe ꝟo sue detrimētū patiaꝫ ? sn̄ia est orgāo dn̄ice vocis emissa Uerēdū est ꝶm bernhardi sn̄iaʒ ꝙ a mlr̄tis hodie hec īsignia passionis christi trāsierr̄t ī mercatū et quasi venatores ꝑ hec

venantur vnde delicient/alias forte rarissime celebratu
ri vtentes corpe xpi tanq̃ altera arte mechanica vñ su-
stentent/alias nõ habẽtes intencõem suã principaliter
nisi quatenꝰ valeãt hr̃e corpis refectionẽ/cũ hic cibꝰ mẽ
tis sit nõ vẽtris/licz presumpta recta intẽcione q̃ seruit al
tari põt ⁊ de eo viuere Et hec de his dũtaxat dicta sunt
qui quottidie eukaristiaz sumũt et nullũ emẽdacõis vite
indiciũ ostẽdũt nec ostẽdere curãt nec in melius pficere
studẽt/festinãtqz ad dignitatẽ sacerdotalẽ quasi q̃s nõ
possz saluari . si nõ essz sacerdos/cũ legamꝰ plures sctõs
magno studio sacerdotiũ declinasse vt fuerunt marcus
ewãgelista frãciscꝰ et benedictꝰ abbas/pluresqz alij pa-
tres in heremo ꝯstituti vt patz in vitaspatrũ qui omnes
sumope fugerũt sacerdocij artẽ Quis rogo tales dicere
auderet . ꝑ huiꝰ sacre hostie quottidianã ymolacõez se
ad bñ moriẽdũ disponere/cum indies tepidiores ⁊ pcli-
uiores ad malum fiãt/aut saltẽ nihil pficiũt . Ceterꝝ de
alijs q̃ puro corde q̃tum ipsis ab alto ꝯcedit . se dispone
re emẽdare et pficere studẽt sollicite sꝑ q̃tuz pficiãt aut
deficiãt speculãtes seipsos passioni christi student confi-
gurare dicẽtes cũ btõ paulo aplo Ego stigmata xpi sꝑ
in corde meo porto . Quis non videat quomodo hec vi
uifica hostia aptat ad bene hinc exeundum tam ex effi-
cacia proprie puritatis et deuocionis/q̃ȝ eciam ex vigo-
re huius salutaris oblationis que semel in cruce oblata
tocius mundi tulit delicta Et eadẽ hec representata pas
sio tam viuis q̃ȝ defunctis corpis christi mistici mẽbris/
non dubitatur ingentẽ ꝯferre vtilitatẽ cum sit idem hic ⁊
ibi/licet tũc mortalis nunc vero immortalis . De cuius
hostie digna susceptione quantũqz secum fructuositatis
afferat/non est presentis intentionis declarare aut elu
cidare . ¶ Explicit prima pars Sequitur nũc secunda

¶ Capitulū quindecimū De his que circa finem morituris solent euenire

Non mirū mihi videri debet si lector meus mirari videatur de stilo quo tendat in p̄nti / cū de arte bn̄ moriendi philozophari p̄miserim . ⁊ ea que dicta sunt ymaginē preferūt bn̄ viuēdi q̄si digesta materia titulo ⁊ p̄posito non sit ꝯformis. Sz si bn̄ res cōsideret nihil extra p̄positū est digestū / cū ars hec bn̄ moriendi primū vult h̄re artē bn̄ viuendi et vnū est introductiuū alteri⁹. neqz em̄ sperāda est mors bona quā nō precessit vita bona . ꝑm Gregoriū de lege cōi. Neqz timendum est de mala morte quā bona vita p̄cessit Nisi ergo vna premittatur alia nō subseq̄tur Oportz em̄ ꝑm Gregorium ymo ꝑm ewāgelicā maiestatē vt siq̄s rex vn⁹ cū decem milib⁹ itur⁹ ad preliū ꝯtra regē qui cū viginti milibus ventur⁹ est prius / sedeat et cōputet si ex equo possit sibi occurrere cū simplo ad duplū / Alioquī adhuc illo longe agente legacōez pri⁹ mittat rogās ea que pacis sunt et pacis federa meat ad potentiorē Luce . xiiij . Sic quēlibet morituꝝ oportet facere qui vires suas impares sentit ad reddendū rationem equissimo et potentissimo regi de omnib⁹ opibus et cogitacōibus atqz verbis ī die mortis sue an̄ tribunal illud sz iudiciū tremēdū preuenire debet et premittere legacōez penitētie ⁊ satisfactionis in his ⁊ cū his que dicta sunt supius vt sic placz faciem iudicis et eum fauorabilē inueniat Et vix adhuc etiā hac legatione premissa nisi misericordia ⁊ pietate iudicis interueniente vere veniā et pacez potest sperare Dicit em̄ sermo diuinus / qui cū multa premisissz de requirēda habitacione tabernacl'i dei ⁊ de ascēsiōe ī mōtē dei Innocēs inquit manib⁹ et mūdo corde ⁊c̄. et postea ꝟsum addidit nō de iusticia sibi debenda aut debita . ꝭ ait / Hic accipiet benedictionem a dn̄o ⁊ misericordiā a deo salutari suo Et

Augustin⁹ li. cōfessionū Ue eciā laudabili vite si remo=ta misericordia discucias eam Et si iste misericordiā vix sꝑare pōt in die mortis sue q̄ legacōe premissa premitten do ea que ꝑ ꝓphā predicta sunt ⁊ etiā que p̄ns stilus pre misit / q̄d poterit alter sꝑare q̄ nihil horū premisit. salutis sꝑ in oib⁹ diuinis iudicijs ⁊ misericordia quā ſm liberta tis sue arbitriū pōt cui vult īpendere etiā nullis p̄cedēti=b⁹ meritis que vtiq3 hūano iudicio nō est obnoxia. Nō tn̄ in oē3 euētū expectāda eo ꝙ hō cū gr̄a dei poterit opa ri In nll'o tn̄ pctō aliq̄s deb3 desꝑare interī ꝙ spūs est in corꝑe q2 sꝑ est in statu quo adhuc pōt saluari. etiā in vlti mo instāti vite sue. ꝓpter assistentiā diuine gr̄e et eciam in momēto egressiōis aīe potest cōtricōe3 inspirare quā nulli quidē promisit. nulli eciā se daturum abnegauit.

Capitulum sedecimum
De dolore morientium.

Nunc igit̄ vigilācōri oculo insistēdū est circa ea que morituris euenire solēt ⁊ quō ꝑiculis moriē tiū succurrēdū sit diligēti⁹ indagandū quātu3 paruitas ingenij mei ⁊ breuitas p̄ntis tractat⁹ admittūt q2 vbi mai⁹ ꝑiculū vertit̄ ibi cauti⁹ est agēdū aut cōsu=lendū et hoc est in hora mortis cū iam tp̄s merēdi ⁊ peni tendi finit̄. et tp̄s premiandi ⁊ puniendi instat / ibiq3 ve=niendū vbi perpetuo cōmorādū aut in gaudiū aut in pe nā nll'o remedio interueniēte. Cōsidero em̄ q̄tuor specia liter occursura morituris / tria an̄ aīe egressu3 et q̄rtum mox post aīe egressu3 / oīa pauenda et metu dignissima que cuilibet de lege cōi estimo euētura vni seueri⁹ et cru=deli⁹ alteri. Primū est g̃uissima corꝑis molestia quā eciā precipue magne sanctitatis viri nō euaseꝛt / vt de be ato martino legit̄ quō corꝑalē molestiam grauiter fere bat / et beatus bernhardus iā decumbens in vltima sua epistola ait Que inq̄t mihi voluptas vbi totū sibi vēdi=

cat amaritudo ſ Augustinꝰ sil'r ⁊ ceteri plures eandē
ꝑtulerit molestiā. Si quibꝰ tñ ex speciali dono sine dolo
re hinc exire donatū est. vt bñdicte matri dñi et iohanni
euāgeliste hoc extra legē ꝯmunē fuit Senibꝰ tñ ꝓpter di
minutā resistētiā primaꝝ q̄litatū et spirituū vitaliū diu
turnā ꝯsumpcōez mīoꝛ doloꝛ solet euenire Juuenibꝰ vo
maioꝛ qꝛ quāto maioꝛ resistētia vtriusqꝫ tāto maioꝛ pu=
gna vt vnꝰ vincat᷑ Et licꝫ visibilit᷑ a circūstātibꝰ q̄nqꝫ
nō videt᷑ esse doloꝛ in morituro. nō tñ abesse doloꝛ putā
dus est Discrassant᷑ eñ oēs vires actiue et passiue in ho
mine vsqꝫ ad vltimū punctū quo virtꝰ actiua nll'a opa
tionū vitaliū vlteriꝰ remanet. ⁊ qꝛ aīa vt sic sine opacōe
esse nō pōt cū sit substācia actiua. et ipsa suas opacōes ī
corꝑe existēs ꝑ primas qualitates ⁊ ꝑ organa mediante
corꝑe exercet/mēbris ⁊ orgāis destitutis/ aīa vltra opa
ri nō valet/nec vim ꝯseruatiuā vltra in corꝑe potest ha
bere/ideo a corpore humano tanq̄ a cadauere eā absce/
dere oportet/quia ſm phm/seꝑatio forme a materia est
ipsiꝰ corrupcō. Quāta vo penalitate et timore aīa vrge
atur in recessu eiꝰ a corpore/puto neminē posse explicare
etiā exꝑtū/cū primo suo instāti cepit esse in corꝑe ⁊ nusq̄
prius alibi esse habuit nisi in corꝑe. Concomitat᷑ aūt hāc
molestiā corꝑis/torpoꝛ indeuotionis et quāto maioꝛ do
loꝛ/tanto cōmuniter segnioꝛ deuocio / hūore dulcedinis
spūalis saltē actuali recedēte Et quāto magis talis de=
uotio essꝫ homī necessaria ad ꝯsolacōez tāto magis elon
gat᷑ Cuiꝰ ratio esse videt᷑. qꝛ aīa est intenta totaliter ad
corporis resolucōez. ideo minꝰ se eleuare ad spūaliū spe=
culacōez Etiā ad actualē operacōez requirit᷑ corꝑis vi=
uacitas que in tali est destituta/ideo pauci reperiunt᷑ qui
in tali infirmitate se ordinate regere sciūt ſm rectā rōnez
eciā in viris sciētia ⁊ moribꝰ preditis/obruēte egritudine
totalem impetum racōis/maxime in subitis ⁊ excessiuis

morbis vt in febribus aut pestilẽtia aut picułis vulnerũ aut fluctibꝰ aquaꝝ Nec tñ hoc homini valde iputãduꝫ videt ꝑpt vehemẽtiã impetuositatis in qua racõ nõ plene vtit suo dominio Et licꝫ tales motꝰ impfecti non deputandi sint inter mortalia ſm doctores theologie / caute tñ prouidendũ est et preueniendũ ne talis eger solatio fraudet hũano . ſꝫ sp ad latus eiꝰ sit vir spũalis cui mel et lac sub lingua sit vt ruinosum lingua dulci valeat restaurare ꝯsolãdo reuocillãdo exempla sctõꝝ et de christi passiõe aliqua ꝓponẽdo / multũ eñ hoc ꝓdest egrotanti quia ꝓpria ꝟtute se iuuare nõ põt Cuiꝰ quidẽ primi incidentis duo sunt remedia . ¶ Primũ est medicina spũalꝭ idest eccꝉiastica sacramẽta puta ꝯfessio que mox in inicõ infirmitatis est facienda cũ hoc habeat eccꝉiastica tradicio et sacri canonis et hoc ideo qꝛ plage hoĩs sepe a pctõ causant Nõ dico de medicis ypocratis aut galieni aut auicẽne / licꝫ etiã ille negligi nõ debeãt ſꝫ meliora sunt sacramẽta qꝛ causas infirmitatis sanãt . et si nõ sp morbũ tollãt / tñ ne morbꝰ aĩaꝫ inficiat efficiunt / ille ꝟo si qñqꝫ egrũ curãt morte differẽtes nõ tñ auferũt / Participatio etiã sacrosctĩ corꝑis xpi est sumenda ⁊ si necesse fuerit extreme vnctiõis que oĩa cũ gaudio et magna affectiõe sunt postulãda Ait eñ Jacobꝰ apłus post exhortacõem de sacre vnctiõis participacõe Et oratio fidei sanabit infirmũ ⁊ alleuiabit eũ dñs ⁊ si in pctĩs fuerit remittunt ei eiusdẽ vltio Ubi multociẽs plures errãt retardando ⁊ timendo medicinas quas xp̃s tanq̃ꝫ vasa grẽ et sue ꝓpiciacõis hũano generi cõcessit . Onerosi sunt heu multi cõsolatores debiliũ qui sanitatẽ corꝑis ꝓmittentes infelicẽ aĩam seducũt et medicinis istis adhuc indigere negant donec lingue officio priuãtur . et sicut bestia irracõnalis ad mortem trahãtur . qui se grauiter peccare non debẽt dubitare et etiã rei sunt in morte pctõris . ¶ Secũdum

remedium infirmi est / cōsolatio ista q hec penalitas extrema si absqz murmuracōe suffert est purgatoriū eius et grauissime pene purgatorij p has euadūt. Sicut et in sctis de⁹ reliquas pctoꝝ venialiū et incōpletā satisfactōez p lōgas ⁊ amaras passiōes seu egritudines purgat Sicut aug⁹ dicit de sctō cipriano Si quib⁹ in dictis suis aliter q̄z debuit sensit ignorāter. deus falce passiōis abrasit Sic igit piorū languor est paternalis disciplia quā fili⁹ amore ⁊ gaudio amplecti debz / nō tn̄ sicut penā. ꝫ sicut medicinā purgatiuā ymo vt gen⁹ martirij cū grāꝝ actiōe suscipiendū Quid interest deo filiū suū sic vel sic purgari aut p persecucōes aut per infirmitates corpis? In predicta tn̄ corporū molestia et sacramētoꝝ percepcione maxie penitētia ⁊ cōfessione purificādus est mētis ocul⁹ vt recta intētione et solido fundamēto nō timore penaꝝ euadēdaꝝ aut presentiū aut futuraꝝ. ꝫ amore filiali fiat vt oīa fiāt ex amore nō timore / non vt iustus iudex non puniat. ꝫ vt pijssimus pater offensam remittat Verendū est em̄ mltoꝝ vltimā pniaz cassari ex eodez ꝑuo fundamēto q꜉ sentētia est Augustini Penitētia sera raro vera. si aūt vera nunq̄z sera. Intētio ⁊ vis regulatiua cōsistit in rōnis lumie dirigētis actū ⁊ in ꝓsecuciōe voluntatis vt nō solū vis ymagiatiua aut fantasia que potētie sunt sensitiue et de subiecto tristabili expediri curāt. qualicūqz mō regāt. ꝫ ratio sub debito modo Hinc em̄ plures in egritudine nolunt q fiat mentio coram eis de morte aut preparatione ad mortem aut sacramētorum perceptione aut de gaudijs spiritualibus. ꝫ sicut iumēta totaliter aīales effecti nō sapiūt nisi que carnis sunt Etiā in religiosis viris ꝓch dolor hoc cōptū est qui nō nisi ad recupandū sanitatis anhelabāt bn̄ficiū / ymo plꝛes seculares ꝑsone deuotiores et ad spiritualia suauiores reperiuntur in egritudinibus suis q̄z aliqui religiosi. Et hoc

illorum est qui tempore sanitatis radices cogitacionum in terra fixerũt in tempore viuẽdo. nec ad spũalia cor leuauerῖt/ideo ad solita solatia recurrũt vitã pñtem amãtes quasi nõ essꝫ vita alia sperãda. Vñ augustinus legitur recomẽdasse multũ illos. quib⁹ desideriũ moriẽdi inerat vt Ambrosiũ et martinũ/q̃ nec mori timuerῖt nec recusauerῖt viuere. ⁊ hoc totũ est signũ mortis ip̃reparate.

¶ Capitulũ decimũseptimũ De cõscientie ꝓprie accusatione.

SEcundũ qđ morituro pauẽduꝫ est erit trepida accusatio ꝓprie cõscientie Instãte eñ mortis articulo cũ pñtia aufferẽda sunt in quib⁹ fiducia habebatur. fit recursus ad alia remedia et auffert̃ homini memoria suorum preteritoꝝ actuũ aut accusantiũ aut defendẽciũ. Querit eñ angustiatus pauore mortis consolationes et tunc terribilius se offerunt ea que homo gessit magis mala q̃ꝫ bona. Sicut eñ iocunde mẽti se offerre solẽt gaudiosa. ita merore tabescẽti offeruntur tristia et horrẽda tã ex qualificatõe mentis turbide q̃ꝫ ex instinctu spiritus maligni qui tũc terribilia ingerere solet vt ad fossam desperacõis trahat̃ Contra illã temptacionem primũ remedium est illud egrotãti vt postq̃ꝫ diligentia qua potuit de cõscientia et actib⁹ suis malis discussionẽ fecerit et cõfessionẽ/iam amplius a talium examinacõe quiescat ex causa iam dicta ne in foueã desperationis ruat Et ergo vt pretactum fuit bonũ et vtile est q̄ hõ tempore sanitatis oẽꝫ vitã suã exploret ⁊ examinet cum talis timor eo tempore nõ habeat̃. ⁊ omnẽ culpam suam particulatim in scriptis redigat et sine noua examinacõe atqꝫ grandi facile habebit suam confessionem explere Claudatur ergo oculus cõsiderationis a scrutinio suoꝝ peccatorũ que nullo modo sic examinare valet tempore egritudinis sicut tempore sanitatis ꝓpter liber=

tatē discursus rationis Et ideo qn̄cūqz mentē tāgit memoria peccato℞ ad alia se cōuertat illā excludēs. remittens se ad preterita iā ɔsiderata et ɔfessa/cui testimoniū perhibet cōfessio ɔ scripta Nō em̄ credere debz nouā hāc rememoracōez ꝓpter purificacōez aduenisse. s̄ ꝓpt turbacōez/hn̄s tn̄ semper ⁊ cōtinuā cōtricōez de pctis cōmissis ⁊ ꝓmptā volūtatē si aliqd innotesceret nō cōfessuz indilate velle cōfiteri Secundū remediū cōtra cōscie accusacōez est ꝙ hō illa hora totū se ad dn̄icā passionē in cōfidētia magna cōferat. vulnerib⁹ xp̄i et morti sue se totū cōmittēs nihil de suis tanꝗ cōdignis cōsiderās proprijs meritis/cū oēs iusticie nr̄e sint tanꝗ pān⁹ mēstruate in oculis dei/hortat̄ ad hoc ipe spōsus in cāticis Ueni inqt columba mea ī foramib⁹ petre/idest in vulnerib⁹ xp̄i tutissimuz remedium ī eis reperies/sicut olim filij isrl̄ sanguinē agni paschal̄ super vtrunqz postē aspergebant ⁊ angel⁹ p̄mogenita egipcio℞ percutiēs vidēs sanguinem agni illos illesos conseruauit. Nam hec tanta in christi passione fiducia vtilissimum prestat remedium/nā fide purificātur corda et abrahā nō ex operib⁹ sed ex fide iustificat⁹ est et ideo talis suo℞ inopiā merito℞ considerās ex ꝓfundo cordis dolore debz cum lacrimis dicere. Scio equissime iudex me in nullo tibi posse ex equo respōdere. et si iudicatus fuero ex meis meritis/iustissime scio sentēciam cōtra me conferendā. sed ego offero pro meis culpis illum tuum sanctissimuz sanguinem quā in cruce simul et in passione tua pro toto mundo obtulisti. et certissime credo ꝙ eum qui ꝓ meis criminib⁹ abluēdis/pet me in tui memoriā nunc oblat⁹ est dignāter recipies/sufficiēsqz sit ad placādum iram tuā quā ego iustissime promerui/ipsum igitur dignare recipere ex tua inexplicabili pietate quam misericordie sanguinem minime effudisses si nos peccatis caruissemus. Et talibus et similibus

affectionib⁹ deo se cōmēdans et cōfidēs in eū. nullā ɔsci
entie trepidacōez formidabit. Solet eñ malign⁹ ille spūs
immittere taz vt dictū est pctōꝝ mēoriā q̄z ꝓprie scītitatis
ɔfidētiā ꝑꝑ quā tanq̄z ex suis meritis sperare debeat et
possit mercedis ɔdignā retribucōez sic in supbiā eleuan
do cor hois/vt olim illi⁹ pharisei ewangelici qui gl'iaba
tur de suis meritis ⁊ repulsus fuit a grā/a qua publicā⁹
hūilis suoꝝ pctōꝝ ɔscius iustificat⁹ recessit etiā sine opi-
bus iusticiā reportās. Quod gen⁹ temptādi summope
debēt vitare psone religiose que p talia solent in supbiaz
erigi de se ɔfidētes quoꝝ figurā gerit ille phariseus/licz
forte pre ceteris secularib⁹ speciali quodā viuēdi mō suo
cōsueuerunt famulari creatori et ex his quandā confidē
tiam vltra alios possint sumere q2 vtiqz dona dei non
debent ignorare/iuxta illud Pauli. vt sciam⁹ que a deo
donata sunt nobis. Et alibi Nos natura iudei et non
ex gētibus peccatores. sed tñ de donis dei eleuari euacu-
atio est oim meritoruz et si alias magna essent. tñ ex ele
uatiōe fiūt nulla. Et melius est meritis carere q̄z de me
ritis insolescere. cum oia nostra merita nō sint aliud ni
si ipsius dei dona. Quid eñ ait aplus ɔ habes quod
nō accepisti? Si aūt accepisti/quare gloriaris quasi nō
acceperis Et inscrutabilia sunt diuīa iudicia et inuesti-
gabiles vie eius/cum nesciat homo si odio vel amore di
gnus sit. Et ꝰm Augustinū Nostra sciētia dei sciētie cō
parata ignorātia est. Non tamen diffiteor in humilita
tis confidētia maiorem spem posse adesse vero christi cul
tori / q̄z alteri qui in pluribus vixit peccatis/ Sed ꝙ ex
debito sue iusticie aliquid absqz gratia meruisset / hoc
omnino abscindendum est a corde. ymmo quatumcū
qz magna videantur merita alicuius nisi debita mise-
ricordia interueniat nullam spem remunerationis sibi
presigat. Et ad hoc ponēdum inducor ex diffinicōe spei

que est expectatio future beatitudinis ex gracia et precedentibus meritis procedens. quorum tamen meritorum gratia ponit fundamentum

Capitulum decimumoctauum De presentia malignorum spirituum

Tercium est quod occurrit homini morituro pauenda presentia malorum spirituum / qui quantum in eis est cuilibet morituro credendi sunt assistere / ex desiderio secum in foueam dampnacionis trahendi / Inuidia enim dyaboli mors intrauit in orbem terrarum que inuidia quanto mundus ad finem appropinquat tanto amplius in dyabolo est credenda augeri. Assistentiam hanc demonum mihi persuaderi videor ex xpi temptacione per duas vices / semel in anno .30 mox post baptismum. Math .iiij. et semel in morte ex illo verbo Johis. xiiij. venit enim princeps mundi huius et in me non habet quicquam. Ubi secundum gregorium credendum sane est etiam dyabolum xpo in fini suo insidiatum fuisse Et si isti non pepercit / quid est estimandum nobis / in quibus vtique vt timetur multa potest accusanda inuenire? In aliis quoque celeberrimis sanctis vt martino legitur presentia eius non defuisse ipso eum inspiciente ante eius felicem de corpore migracionem cui dicebat alloquens eum. Quid hic astas cruenta bestia nil in me funeste reperies. sed abrahe me sinus recipiet. Non tamen diffidendum est quin precibus sanctorum quibus hic quisque famulabatur et christi protectione / ne infirma membra nimis terrere possit aut desperare facere infirmum. sepius ipsum a morituris fidelibus prohiberi Quid autem pretendit ille malignus nisi decipere terrere et in laqueum desperacionis et dampnacionis inducere et mox animam egredientem ad consortium suum puniendam recipere? Neque etiam negandum video quin bonus angelus cui homo ab infusione anime ad custodiam deputatus est. secundum Jheronimum etiam assistat nec hominem derelinquat interim quod in via est Dicere autem quod dominus saluator quasi in cruce pendens eidem morituro visibiliter appareat vt quidam putant

saltem de cōmuni lege nō audeo nec affirmare presumo cū fundamēto me dicendi carere video nec auctoritate racōe aut exemplo ꝓbare valeo. Qui aūt hoc dicere nō verenť videāt vñ ꝓbauerint. ne raritate doctoꝝ falsa ꝓ veris pronūctient cū nec vtilitas ꝯmūis eccl'ie nec priuata morituro hoc dicere ꝑsuadeť Et etiā dr ꝙ moriturus mox post resolucōez aīe a corꝑe tribunali christi sit pñtādus/asserētes aūt forte illud ī cōsolacōez fideliū putāt fieri aut in terrorē ꝑuersoꝝ vt illi de merito passiōis christi cōfidāt/et isti se iuste dāpnādos cognoscāt/qr tali bñficio ac tāto se reddiderīt indignos/nō tñ video has causas esse cogētes illď fieri debere/certū tñ est malignos spiritus morituro multiplices temptacōes moliri precipue infidelitatis de fidei articulis Nimiꝝ ille mille artifex/securim conať ponere ad radicem. sciēs fide violata alia oīa bona opa et meritoria nihil ꝓdesse cū sine fide īpossibile sit posse placere deo Sin vo in hoc triūphare nō potest ad alia arma cōsurgit/ad memoriā reducit multitudinē preteritoꝝ pctōꝝ/cōmemorās nec ex oīb9 opibus virtuosis quicq̄ȝ mercedis a deo spare posse. et tanq̄ȝ indignum ⁊ inutilē ad foueā despationis precipitare conatur/Sic legim9 in vita scti bernhardi quodā tpe grauiť egrotāti apparuit sathanas oīa ei9 merita annullās et nihil spei sibi ex his cōpetere ꝑsuasit. ẞ btūs bernhardus ad passionis christi merita mox cōfugit illa ꝓ se vendicans ⁊ sua deputās tanq̄ȝ ꝓ se facta statim malign9 ille dispuit Quātas aūt temptacōes illa vltima hora homī ingerat quāqȝ importunas ⁊ graues qui scire desiderat legat libellū de morte scti Iheronimi et de trib9 resuscitatis et narracōib9 eorūdē. quē tractatū cirillus btō augustino scripsit de morte bti Iheronimi discipuli eusebij nomine et ex illis me veꝝ dicere cōprobabit. ¶ Legiť eñ quō venerabiľ eusebi9 iā de suo exitu et tpe et gloria ꝑci

pienda certificatus a sctō Iheronimo p duas horas añ egressum aie a corpe terribiles et cūctis mortalib⁹ formidabiles actus cepit hře/sic q̄ circūstātes monachi velut amētes ad terrā ceciderēt Nam trāsuersis oculis/manibus lamētabilit̄ iūctis terribili voce q̄si seniēs cepit clamare Nō faciaȝ nō faciā Mētiris mētiris/ post hoc ad terrā rediēs faciem abscōdebat q̄ztū poterat clamabat/ Adiuuate fratres ne pereā Quo fratres vidētes lacrimabāt et flebāt et eū tremētes interrogare ceperūt dicentes Quid habes pat̄ ? ad quos ille ait Nō videtis demonū agmīa que me debellare cupiūt At illi/q̄d te facturꝫ volebāt q̄n dicebas . nō faciā ? Rn̄dit Conabant̄ nāqȝ vt diuini noīs blasphem⁹ inuenirar Et illi Quare faciē abscōdebas in terrā ? at ille/ne eoꝝ aspectū cernerē q̄ tā turpis et horribil' est q̄ oēs pene quē i mūdo sunt respcū huius nihil sunt Inter hec v̄ba act⁹ priores reiterans vsqȝ ad extremā horā sic deuenit Et de trib⁹ mortuis p merita beati Iheronimi suscitatis adhuc terribiliora legunt̄ ꝓut in eodē libello cōtinet̄ que tn̄ causa breuitatis hic dimitto Ecce facies horrēda demonū/suggestio eorum ad infirmitatem et blasphemiā et de temptacōib⁹ eoꝝ/ hec et his similia ac maiora legimus de quodam Stephano nomine solitario sancto viro/cui apparentes demones etiam confessa peccata obiciebant ⁊ mendosa et falsa atqȝ occultissima et minutissima . Multa eñ talia narrat beatus Gregorius in omelijs suis/et precipue in omelia de decem virginibus de quodam nomine crisarius qui eos visibiliter cernebat ante ⁊ retro ad caput ⁊ ad pedes lectuli sui in quo decubuit/ Voluebaturqȝ terribiliter hinc inde aspectus eorum ferre non valens vsqȝ ad misere anime egressum/ Super hoc tam terrifico periculo videndum est de remedijs/ si qua ipsi morituro possint haberi/ Et quidem in potestate hominis non

est vt apparea̅nt maligni spiritus aut non. ꝫ in diuina
permissio̅e aut dispe̅sacoe̅ Primo au̅t videtur morituris
ꝓdesse oratio ꝓpria et alioꝝ circu̅sta̅tiu̅ꝫ expresse emissa.
Per oro̅eꝫ em̅ hoc gen⁹ demo̅ioꝝ eiciꝶ / xp̅o teste Na̅ ex=
pressa et alta oꝛo terret demones ꝑ virtute̅ verboꝝ / in cu
ius figura Thobias iunior parte̅ iecoris piscis suꝑ car
bones pone̅s eiecit demoniu̅ꝫ a zara vxore sua. Thobie
vj. Ideo mos dign⁹ laude in claustris hacten⁹ est ob=
seruat⁹ vt in articlo mortis alicui⁹ / om̅e̅s monachi sine
mora co̅currunt symbolum fidei singuli dice̅tes et passi
ones xp̅i s̅m quatuor ewa̅gelistas apte leguntꝶ / moritu
ro audie̅te Etia̅ signa passio̅is christi ꝑ crucis ip̅ressio̅eꝫ
et ymaginis xp̅i crucifixi p̅ntiam et eius deosculacoeꝫ ⁊
pectoris suꝑ imposico̅eꝫ vna cum aque b̅ndicte asꝑsione
multu̅ꝫ crede̅da sunt terribilia demo̅ib⁹ tanq̅ꝫ vexilla im
ꝑialia creatoris que hostes solent terrere / ꝙ si ꝑ angelos
malos immissa fuerit queda̅ dubietas in articulis fidei
aut diffide̅tia de deo no̅ est egroto tunc hora disputandi
aut discepta̅di de fidei veritate. ꝫ tanq̅ꝫ principium ꝑ se
notum nulla indigens ꝓbaco̅e inseredum est etia̅ arti=
culos fidei inco̅cussa veritate esse fundatos nec ambige̅
dum ab oi̅ falsitate esse aliena̅ fide̅ catholica̅ qua̅ tanto
rum tp̅m retroacta secula firmauerunt et tanta latitu=
dine toci⁹ ecclesie fundauit auctoritas. totqꝫ miracula
christi ⁊ scto̅ꝝ et ta̅ in vita ip̅oꝝ q̅ꝫ post morte̅ vsqꝫ in ho
diernum diem ꝓbauerunt Sanguis insuꝑ christi ⁊ scto̅
rum effusus ꝓ stabilitate fidei oe̅ꝫ tollit de medio nodu̅ꝫ
ambiguitatis. Ingenia insuꝑ clarissima oi̅m catholico
rum doctoꝝ inq̅sico̅e dilige̅tissima prehabita nihil inue=
nire potueru̅t q̅d claritateꝫ fidei potuit obscurare et neqꝫ
garrula lingua hereticoꝝ neqꝫ cruentus gladi⁹ tyra̅no
rum que sꝑ ꝯtra fidei veritate̅ inueniuntꝶ latrasse / aliq̅d
efficere potuerunt in fidei diminuco̅eꝫ / ꝫ ab abel primo

martire vsqz ad finem mundi. semper eadez fides in cor dibus fideliũ inuicta perseuerabit Auctoritas sacre scri pture longe lateqz diffusa atz in cordibus fideliũ resper= sa inanis non potuit esse a veritate. Sitqz talib⁹ et hu= iusmodi fidei generalibus principijs captiuãdus est in= tellectus egroti et cuiuslibet fidelis/ad fidei solide robo= racõez/neqz em̃ nostra ingenia obscuratibus multis re spersa equari possunt claritati ingenioꝝ precedentiũ do ctorũ/quoꝝ vita et doctrina. sicut claritas solis clarita tem stellarũ precellit oẽm modernorum tempoꝝ intelligẽ tiam hominũ. ¶ Securum est ergo hoꝝ inherere vesti gijs qui clariorib⁹ fulciebantur ingenijs atz morũ sctita te. Et si forte moriturus ⁊ morti appropinquans time= ret se posse obrui temptacõib⁹ per importunitatem demo niorum aut suaꝝ cogitationum/non dissuadẽdum vi= deretur ꝙ testibus vocatis aut publico notario ⁊ fide di gnis personis. fidem suam publice profiteretur et iube= ret scriptis annotari protestans se ab ea nunꝙ̃ velle re= cedere/et si qđ absit ꝑ ebetudinem rõnis aut turbulenti am aut impetuositatem temptacõis mutari ꝯtingeret/ in priori velle stare protestatione et postremã mutacõez haberi velit pro nõ facto. ⁊ eandem pro re notata habe re ex tunc firmiter intendit prout in protestacõib⁹ actuũ theologycoꝝ in scholis theologye ꝯsuetũ est fieri/ sicut etiã aliquos insignes viros audio fecisse. Non est em̃ dubiũ exteriora facta multũ cõferre interiorib⁹/ et ꝯsidere mori turum in notabili peticõe et oratiõe psalmodiaca/vt vi mus in melodiarũ sonis resonãtib⁹ ꝭm Augustinũ in li. ꝯfessionũ suaꝝ clare descripsit. Scripturã vero talẽ ⁊ ꝑ testationem semper pre oculis habere debz vt per hãc om nium errorũ riuulos conculcare possit/presertim qꝛ deli beracõe et non impedita rõne eam firmauit nulla firmi ore tunc occurrẽte Neqz formidãdũ est malignum spm̃

vim aliquam posse inferre alicui qui eciam nec in porcis violentiā potuit facere nisi licentia a deo accepta ꝯm veritatem ewangelij Luce . viij . nec azinas et pecora sancti Job tangere presumebat nisi ex dei permissione Unde nisi homo spontaneus consentiat sue suasioni / confusum eum recedere oportebit / maxime deo suam rationalem creaturaꝫ pro qua nondum sibi recōciliata mori dignatus est protegente / ipso per ꝓphetam Ysayam dicēte . Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum vt nō misereatur filio vteri sui ? Et si illa oblita fuerit ego tamen non obliuiscar tui Ecce in manibus meis scripsi te Ysaye . xlix Ideo a nemine desperandum est de protectione dei ī quacunqꝫ laborauerit molestia aut temptacione . Neqꝫ etiam multitudo criminum eciam quod absit non confessorum hominem debet ad desperationeꝫ inducere quia maior est dei pietas ꝙ̄ omnis nostra iniquitas . Et interim ꝙ homo viator est de via desperare non debet / cum etiam per solam cōtricionem cordis soli deo notam homo veniam sperare potest . Dauid dicēte . Cor contritum et humiliatum deus nō despicies que contricio ipsi homini potest misericorditer donari ipso homine desiderante et petente a deo .

¶ Capitulum decimum nonum De octo per christum in passione sua factis et per nos imitandis in morte nostra .

Omni ergo morituro expedire videtꝛ ꝙ semitas christi morituri imitetur qui quando paciebatur et anteꝙ̄ moriebatur octo fecisse legitur / nobis studiose consideranda . ¶ Primo deuotissime in orto transtorrentem cedron seclusus a discipulis patrē orauit . Pater inquit si possibile est transfer calicem hunc a me verumtamen non sicut ego volo sed sicut tu . Sic eger per corporis molestiam grauatus orans ad deum

premittat vt aut infirmitatem tollat aut pacientiam do
net. conformans per omnia suã voluntatem diuine vo
luntati. ¶ Secundum quod christus egit est qꝫ sudauit
in eodem orto. Et factus est (inquit lucas) sudor ei⁹
sicut gutte sanguinis decurrẽtis in terram In quo chri=
stus vtilissimam considerationem omnibus mẽbris suis
infirmioribus tribuit Si em̃ dominus vite et mortis in
stante sua passione tristis fuit et expauit et sanguineum
sudorem emisit pre anxietate imminentis passionis non
mirum debet videri stipule arenti idest homini infirmo
qui est sicut folium quod a vento rapitur/si instante sua
morte aut graui infirmitate pauor mortis ipsum inua=
dit ⁊ tristiciam incutit Et ideo homo ex hoc non debꝫ de
sperare quasi ad deum pertineat si accedente morte leta=
ri non potest/cum et dominus suus sic tristis fuit et non
minus meruit Nam ꝭm glosam suꝑ predicto verbo lu=
ce apropinquãte morte christus certamen mortis nr̃e in
se exp̃ssit/ideo nos merito vim terroris patimur moritu=
ri q̃ post paululũ sum⁹ vẽturi vbi ineternũ sum⁹ mãsuri
mutariqꝫ nõ possum⁹/quã tristiciã ⁊ pauorẽ nisi christ⁹
in se premisisset/infirma xp̃i mẽbra de sua salute despera
rent/putãtes se ĩ hac anxietate sine penitẽcia esse ꝓpt̃ ni
mietatẽ doloris. ¶ Terciũ qđ xp̃s egit in sua passiõe est
qđ virilit̃ ad passiõeꝫ ꝓperauit eã fortit̃ ⁊ eq̃nimiter tol=
lerãdo et ideo nos ꝓpt̃ vehemẽtiã doloris aut terrorẽ mor
tis ĩminẽtis nõ retrocedere debem⁹ a spe nr̃a ꝫ ꝯstãter in
deũ fiduciã habẽtes ꝓperare ad oĩa que de⁹ suꝑ nos per
mittit fieri. Pater em̃ nr̃ est ⁊ nihil sinit filio suo euenire
nisi qđ cedat ei ad vtilitatẽ/ꝑ hec etiã purgãs reliquias
pctõrum vt tanq̃ꝫ mundam margaritam animam ad
celeste iherusalem introducat. Et tanto amplius hila=
rior homo in conscientia debet persistere quanto durio=
rib⁹ flagell' pater eũ hic castigat passionẽ suã ꝓrogãdo

sciens q̄ diligentibus deum omnia cooperantur in bonum Dicens filiali voce illud augustini Hic ure hic seca vt postmodū ineternum parcas. Adhortante etiam nos ad hoc beato Jheronio Eo inq̄t tempore quo deficit anima nostra ⁊ corporis compago diuellitur nō ad aliud debemus cogitacionem ducere/nisi ad deum qui et in corpore et extra corpus noster est dominus et deus.

¶ Quarto hoc egit xp̄us in sua passione q̄ omnib⁹ tortoribus et crucifixoribus iniuriā omnem dimisit pro eis quoqz orauit in cruce dicens Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. Hoc etiam christus omnibus in saluberrimū remediū reliquit qui morituri sunt. vt et ipsi omnibus debita dimittant et tunc ipis eciam debita sua a deo dimittūtur. christo dicēte Dimitte nobis debita nostra. sicut et nos dimittim⁹ debitoribus nostris Et alibi dimittite et dimittetur vobis. Debet insuper et moriturus recōciliari et petere publice veniā si quem verbo vel facto offenderit. Hoc em̄ et christi doctrina tradit Si inquit offers munus tuum ante altare et recordat⁹ fueris q̄ frater tuus habz aliq̄d aduersuz te relinqu e ibi mun⁹ tuum ⁊ vade prius reconciliari fratri tuo. Per illa duo caritas reformat̄ si lesa fuerit/sine q̄ nulli patet via salutis Sic et creditoribus debet satisfacere et restituere iniuste ablata aut quecūqz non sunt sui iuris aut petere debent relaxationem. si non est modo prouisus de soluendis.

¶ Quinto Christus ī cruce ploratus emisit. vt habetur ad hebreos. v. Fleuit aūt in dampnacōem populi ysrahelitici et abiectionē eiusdem et mortis sue in multis frustrationem et penā peccatoribus infligendā. Sic et moriturus ex corde si non ex oculis fontem lacrimarū debet emittere deflendo vltimo dolore pij patris offensaz quam sepe cōtraxit p̱ peccata et suam ingratitudinez de multis beneficijs a deo receptis ⁊ q̄ christi morti in vita

se non conformauit / se tanto beneficio reddēs indignū Per hanc vltimam contricionem / in qua vsqꝫ ad egressum anime debꝫ perseuerare / credendū est morienti multas penas quas in purgatorio esset passurus dimitti et si quā etiam culpā residuam haberet oblitaꝫ. ¶ Sexto christ⁹ fortiter clamauit Ad hebreos. v. ⁊ cū clamore valido preces et supplicacōes offerebat Et hoc nō nisi morituris in exemplum fecit vt quanto finis appropinquat tanto ardētius ad deū anhelare studeāt / sicut ad patreꝫ piissimū et patriam a qua tāto tempore exilii sui passus est detrimenta. ¶ Septimo christus in cruce moriturus animā suam patri cōmendauit dicens. Pater in man⁹ tuas cōmendo spiritum meū. Sic ergo moritur⁹ omni humana spe derelicta et amore ꝓpinquorum siue parentum / natorū et omniū amicorū fundit⁹ excluso. soli deo animā suā a se recipiendam studeat fiducialiter cōmittere vt eam egredientē recipere dignetur quaꝫ solus ipse deus creando infudit et infundēdo creauit et hoc sub nomine patris piissimi non iusti iudicis ꝑm merita iudicātis Quare orauit dauid dicens Non intres in iudiciuꝫ cum seruo tuo domine. Neqꝫ em̄ alteri cōmendāda est cum ipse deus iure creationis et redemptiōis atqꝫ dominii merito eam possidere debeat. ¶ Octauo christus in cruce emisit spiritum scilicet voluntarie mortem subiens Sic eciam quisqꝫ moriturus ab hoc seculo migrās animam suā deo comittens / feliciter et voluntarie quomodo et quando benignissimus pater voluerit sue volūtati obediens debet exspirare per promptam obedientiam morti se offerens / sicut dominus suus christus factus est obediens patri vsqꝫ ad mortē vitam suaꝫ finiens in obedientia. Ecce iste est ordo verus procedendi et egrediēdi ab hac vita cuiuslibet christiani feliciter vitā terminare volentis. Sed forte talis modus sperari soluꝫ potest ab

his qui de lege communi toto vite sue tempore studet se ad mortem preparare per vite innocentiam et per mundi contemptum ac per amorem celestis conuersacionis/ quorum sicut paucus est numerus. timēdum est q̄ pauci hinc exeant bene dispositi ad mortem quia prochdolor futura non preuident et quanta anxietas eis in mortis articulo reseruata sit nō timent et quid post mortem eis restet non attendunt. Unde in libro Johānis abbatis montis synai legitur de quodam solitario negligenter viuente in solitudine qui ad extrema perductus est atqȝ mortuus / qui ex diuina voluntate ad cōmonitionem viuorum pristine vite restitutus est et apertis oculis omnes circumstantes iubet retrocedere et hostium taliter reclusit. ⁊ per duodecim annos sine humano solacio ⁊ colloquio intus manens pane et aqua sustentabatur sedēs et stupens super his que viderat. lacrimas incessanter fundebat Quibus annis finitis cum iam migraturus esset fratres ad ipsum accedentes multa ab ipso perquirebant et ille nihil aliud dixit/nisi Indulgete mihi quia nemo memoriam mortis habens potest aliquando peccare/quo dicto expirauit et sepultus est et postea nulla eius ossa in sepulchro poterant repiri. Ecce mortis acerbitas et penarum post mortem crudelitas. O vtinā omnibus mortalibus semper inesset talis consideratio / procul dubio vitam in melius mutarent. quia non est pena super penam mortis.

¶ Capitulum vicesimum De presentatione ante tribunal.

Quartum ⁊ vltimum inter tremenda morituris occurrentia cōsequitur mox egressum anime de corpore. Ve enim vnum abijt et eideȝ aliud adhuc statim restat. scilicet terribilissima presentatio ante tribunal illud / quod etiam existit omnibus sanctis tre-

mendum Ubi fiet discussio accusatio et reuocatio omni
um peccatorum preteritorum cogitationis locutionis et
operationis vsqz ad minimū quadrantem ꝛ ibidem au
dietur irreuocabilis equissimi iudicis sententia prolata
sine spe venie sine succursu cuiuscūqz supplicationis aut
intercessionis quorumcunqz sanctorum / cum ibi vnus=
quisqz ꝑm apostolum accepturus est prout gessit in cor=
pore siue bonum siue malum. Opera inquit illorum se=
quuntur illos Apocalipsis. xiiij. O quid tunc responde
bitur? Tunc enim plus valebit cōscientia bona q̄ȝ astu
ta verba ibi obmutescet omnis lingua conscientia accu
sante aut defendente / operibus testificantibus notissime
de qualitate vite preterite / maxīe iudice infallibili om=
nia sciente. Ibi corda omnium sapientium potētum no
bilium pallida facie palpitabunt cōtremiscentqz adin=
star folij quod a vento rapitur. Ubi non erunt in me=
moria omnes diuicie honores et dignitates / vel prela=
ture neqz carnis voluptas. sed que prius videbantur so
lacij et gaudij / tunc erunt augmenta tormentorum.
O ve tunc peccatoribus / nam mors que talibus nunc
est odiosa auditu tunc ꝓ solatio maximo desiderabitur /
tunc non datur mori sed reseruatur penalitati et adiun
gitur consortio demoniorum. Tunc deridebunt pecca
torem omnes sancti / ymmo omnis qui in celis habitat
irridebit eos et dominus subsannabit eos Tunc gaude
bunt demones super interitu peccatoris et qui hic erant
instigatores ad culpam / ibi erūt accusatores atqz testes
et tortores in pena. Tunc apparebit quid hic profuerūt
deuotis asperitas et vilitas ceteraqz de quibus pretactū
est. que modo multum dura et horrenda videntur. tūc
erunt omni desiderio amplectenda. Tunc enim quili=
bet desideraret ante tribunal presentādus q̄ in suo corpe

omnium martirum tormēta sustinuisset Sed quia hoc hodie absconditum est ab oculis multorum / ideo dicūt durus est hic sermo quis poterit audire illū? Sed vt ait bernhardus Nil tam durum quod duriori nō decedat / et qui dedignatur hic audire dura illic visurus et auditurus est duriora. De quibus scriptura infallibilis copiose testatur. Arescentibus inquit veritas hominibus pre timore et exspectatione que superuenient vniuerso orbi / et hoc adhuc ante finem mundi / et quid fiet tūc postq̄ per se apparebit iudex in furore suo. si ex commotione elementorum et corporum celestium et terre motuū tanta non dubitatur aduentura calamitas toto orbi cōtremiscenda? Ideo qui hic timet pruinam irruet super eum nix ibi. idest qui hic timet paruum statum penitentie / ibi absorbetur innumerabilium penarum magnitudine. Sed forte hec salubria monita ambiciosi auari et voluptuosi scientia seculari inflati et in peccatis inueterati audientes deridebunt et calumpnientur scriptori atq̄ presenti stilo dicentes. Forte non est salus nisi in tāta vite amaritudine et asperitate? Nonne mandata dei seruare sufficit / vitam ingredi volentibus / christo teste que vtiq̄ sine hac asperitate possunt seruari? Ad qd̄ taliter potest responderi. Non mirum videri alicui debere. si salutaria monita et simplex doctrīa ex christi fundamento procedens a cordibus quorundam in sublimitate apud se constitutorum irrideatur et condempnatur Cum et de christo scriptum sit / deridebant eum qui erāt auari / et sic semper sermo veritatis impugnatores habuisse inuenitur. Et quidem sufficit saluari cupienti seruare mandata. sed quis est hic et laudabimus eum cū nemo sit qui dicere possit Innocens sum et immunis a peccato et nemo mundus a sorde alioquin sic glorianti non expediret dicere Dimitte nobis debita nostra. Sed

penset talis angulos conscientie sue / si non sit lapsus in lingua in oculis in cogitationibus etiam minutissimis Si non racha aut fatue aliquando dixerit idest aliquā do iram dominari misit in animo suo. Si nunquam mulierem viderit ad concupiscendum eam et alia innumerabilia. qualia epistole Pauli et ewangelia clamāt esse peccata mortalia. Et quis certus est de condigna pro suis peccatis peracta penitentia. cum hec omnia discucienda sint ante tribunal? Nam dicit quedam glosa super illud Job. Nonne ipse consideret omnes vias meas? Uias vniuscuiusqz sic deus considerat. et sic gressus dinumerat vt nec minutissimas cogitaciones que apud nos vsu viluerunt in eius iudicio indiscussa manebunt. Cuius fundamentum sumitur ex ore veritatis. Math. vij. Angusta porta et arta via est que ducit ad vitam et pauci sunt qui inueniunt eam / profecto pauciores sunt qui ambulant per eam. sed paucissimi qui perseuerant in ea. Et econtra lata et spaciosa est que ducit in perdicionem. Consulendum igitur est vt per viam ambulet per quam pauci incedunt et tamen bonam / quia hec est securior. Simulqz tales alte dignitatis viri ingenij claritate sublimati qui sibi iusti videntur pensare debent hoc quod beatus Jheronimus super glosam dicit. Rex niniue nouissime audiuit sermonem Jone prophete qui tamen prior esse debuit ad quem sermo dei perueniret. Difficile inquit potētes et nobiles diuites et multi his similes / homines eloquentes / scientia seculari fulgentes credunt verbo dei: ebetatur enim mens eorum opibus atqz luxuria et vicijs alijs circumdati non possunt videre virtutes. Simplicitatem enim scripture sancte. non ex maiestate sensuum sed ex verborum iudicāt vilitate / qui antea inebriati scientia seculari. quorum

animos compositio et ornatus verborum et splendor ser
monum prestrinxit Nec ille. Nij enim secundum augustinum
estimantes seculum suis ingenijs omnia includere volunt
et solida omnia putant que eorum diserta lingua ex cor
de tumescente exprimere valet / cum tamen secundum aposto-
lum Paulum non multi sapientes. secundum carnem non mul
ti potentes non multi nobiles sed que stulta sunt mundi
elegit deus Sapientia enim mundi stulticia est apud de
um. Sic igitur quilibet quantumcunque presulgeat di
gnitate aut fulgore eloquentie tumorem cordis retundere
debet / saniemque putredinis ex superbia conflatam mu-
crone humilitatis christi occidere ac semper humiliari sub
potenti manu dei. sciens quod deus superbis resistit humili
bus autem dat graciam. semperque in timore stare et quam
ante tribunal christi reportaturus est sentenciam non ob
liuisci et tantum de isto / Nunc autem superest remedia
quedam curatiua et consolatiua adducere quibus pre-
sentandus tribunali illi se possit releuare / si non terreret
hec sentencia villici iniquitatis / fodere non valeo mendi
care erubesco / excludens itaque post villicationem aut de
positionem tam remedia per se et a se conquirenda quam
et ab alijs sibi conferenda scilicet penitencie opera iam esse
ablata et mendicata suffragia sibi iam esse denegata /
nec enim regredi valet ad statum penitencie et nulla spes
sibi superest ab alijs sibi merita communicari / Ideo omnis
sibi consolatio est sublata sicut illis quinque fatuis virgini
bus / quibus pulsantibus et dicentibus domine domine aperi
nobis / responsum acceperunt a sponso / nescio vos. neque eme
re volentibus neque a sapientibus virginibus mendicare cu
pientibus aliquod remedium inuenire potuerunt Sic ecciam huic
presentato ante tribunal christi si non prius oleum sibi com
parauit inconsolatus recedet Consilium ergo eiusdem ewan
geliste villici amplectendum est / vt dum adhuc durat tempus

villicationis quilibet prudēter apud se agat vt faciat misericordiam primo anime sue deo placere per omnia studens. deinde proximo suo. primo corp⁹ suum reformās penitentie opera studiosissime complens dum adhuc vacat ante deposicionem villicationis / a seipso rationem exigendo / si pura omnia peccata confessus sit. si condignos penitentie fructus exegerit. si nihil conscientiam remordeat / semper fodiens castigando corpus suū mendicans a deo veniam peccatorum et a sanctis gracie impetrationem et boni finis consumationem vt cum ipse defecerit illi eum in eterna tabernacula recipere dignētur. Taliter igitur in presenti vita semper persistēs ante illud tribunal cum copiosis mercibus quātum creature possibile est impauidus presentabitur. fiduciaʒ in domino firmans qui suos cōfortans dixit. Nolite timere pusillus grex / placuit deo patri vobis dare regnum O q̄ʒ magna est fratres consolatio hec.

¶ Conclusio huius tractatus
De arte bene moriendi.

IN calce qualiscūqʒ tractatuli volo attentū esse quemlibet qui hanc vtilissimam artem studere voluerit. q̄ stilus presens talem discipulum in schola posuit tutissima. committens eum pedagogo duro et arduo quidem. sed securiori qui per rectas inobliquabiles vias regulans discipulum / ducit per vera huius artis principia ad conclusionem attendens illud ecclesiastici / Qui diligit filium assiduat illi flagella ne per inania vagetur. ne aliquo errore seducatur Per hoc tamen non pretendit stilus presens prescribere illis excellentibus viris heroyas qui adinstar aioth olim iudicis israhel qui vtraqʒ manu vtebatur pro dextera Judicum. iij. Omnia que predicta sunt et si nō ad litterā tn̄ ad sensum ipleuisse augustinū ambrosiū iheronimū gregoriū

martinum gloriosa mūdi luminaria et ceteros tales lo-
quor / cognouimus. Qui et si non curas seculariū cor
pore reliquerunt tamen mente tota deo adheserunt liga
ti in cathedris pontificalibus corpore. sed non corde / to
ta em̄ sollicitudine artem bene moriendi et in illis didice
runt ymmo et docuerunt. Quid enim extreme ī his ho
minibus et principaliter queritur / nisi innocentia vite
digni fructus penitentie et cum deo sollicite ambulare
vnde prioribus non contenti et ipsis supererogauerunt
Et si quis forte modernis temporibus illis se equare vel
let / etiam per illorum viam se putans artem bene mo-
riēdi velle addiscere / videat caute ne seducatur cum ve
rum dicam paucos seu nullos in vita hac vidisse me re
colo quales illos lego fuisse. Mihi igitur et mei simili-
bus iudico expedire ad salutem tanq̄ȝ auiculas implu-
mibus in nidulo quiescendum et plumescendū et in vm
bra delitescendum quoniam fateor me alas non habere
sub quibus pullos recolligere possem / vix enim meam
nuditatem recondere habeo et pallium minutum et bre
ue vtrunqȝ cooperire non potest / ne de nidulo implu-
mis euolando bestijs et auibus ad deuorandum me tra
dam. Nam secundum Augustinum. xix. de ciuitate
dei. Ocium sanctum querit caritas. veritatis / negoci
um iustum suscipit caritatis necessitas / quam sarcinaȝ
si nullus imponit / percipiende atqȝ intuende vacandū
est veritati. Quantum igitur est et esse debet de princi-
pali intentione hominis tunc ex se semper intendere de-
bet ad dei et sui vacacionem / nisi necessitas obedientie
imponat sarcinā cure pastoralis et tunc illā impositam
cōtinuare debet / Ideo sub ista cautela infirmātiū stilus
hucusqȝ ꝓcessit Qui stil⁹ vt verꝫ fatear. circa ꝓpositū in
longi⁹ ꝓcessit quā estimabā. Quippe qꝛ magnitudo rei

preintente scilicet felicis mortis. et pauci hominũ bene se ad hanc disponentium et multitudo in ipsa morte periclitantium excessum facere coegerunt. de qua prolixitate quia eam duxit caritas peto concedi veniam. Similiter et inculto stilo indulgentiam deprecor / quia ornatũ verborum. sicut nec splendorem foliorum putaui nõ esse necessarium. sed solum fructuũ vbertatem si qua ex his dictis meis ꝑuenire posset / Deuota em̃ mens et igne diuini amoris ardens solum id querit vnde igniculus posset sumere incrementa Ideo et rei vtilitas breuitatẽ verborum excludit et feruens ardor caritatis cõposicionem verborum splendoremqꝫ eloquentie denigrauit. Nunc cõmittens rethoribus et coniecturantibus in pallacijs ⁊ consistorijs ac in scholis qui sua ventosa loquacitate de iurium inuolucionibus. formabilibus quiditatibus esse et essentia vniuersalibus platonicis et nodissimis difficultatibus et exquisitissimis questionibus totum tempꝰ vite sue vanis delectatiõibus consumunt / qui parũ estimant de hac arte bene moriendi et quasi in somphis de ipsa cogitant et fantasiantur cum tamen vl' harum vanitatum. secum delaturi sint ad tribũal christi quos arguit Moyses vtinam inquit saperent et intelligerẽt ac nouissima prouiderent. Neqꝫ tunc hec erunt in memoria quia dũ agetur de penis cessat omnis silogistica disputatio et tunc experturi sunt quãtum eis profuisset relictis illis vanitatibus huic arti vtilissime bene moriendi intentos fuisse. Qui vero eidem arti in presenti operam dederint quam hic stilus descripsit gratum me habebũt quia eam me putaui docere / quam nescio an egoipse didici in praxi licet docere curaui in speculatiõe. Si qui tñ illis reperirẽtur seruire in officijs ꝺm rectam intentionẽ ad tempus vel necessitate cogẽte aut vtilitate communi suadente pedem tamen non figentes in ipsis. sed retra-

hentes et huic arti aliquando applicantes . nouerint se a fructu huius artis non alienos . De quo fructu / quãtus sit / beatus Augustinus cum matre sua quadam vice conferentes vt ipse testatur libro . ix . confessionum suarum . sermonem ad eum finem perduxerunt vt omnium carnalium sensuum quantalibet delectatio in quãtalibet luce corporea / pre illius vite ad quam suspiram⁹ iocunditate non comparatione aliqua sed nec cōmemoratione quidem digna videtur Ibi em̄ ꝺm eūdem in fine de ciuitate dei vacabimus ⁊ videbimus . videbimus et amabim⁹ . amabimus ⁊ gaudebimus . gaudebimus et laudabimus / quod gaudium nobis cōcedere dignetur ille qui est via et veritas et vita . Christ⁹ Jhesus . benedictus per eterna secula Amen .

¶ Tractatus Doctoris Jacobi ordinis Carthusiensis De arte bene moriendi Impressus Liptzk Finit feliciter :